

Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos

Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos

Lietuvos muziejų asociacija
Švietimo sekcija

Vilnius
2009

naujos idėjos

UDK 069:371.3
Mu-184

Leidinyi parengtas ir iŖleistas įgyvendinant Lietuvos muziejų asociacijos projektą „Idėjų mugė“, kurį remia Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Nevyriausybinų organizacijų kultūros projektų bei Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos projektų finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų programos.

Leidinio sudarytoja
Nideta Jarockienė

Spaudai parengė IĮ „Miratrix“
Kalbos redaktorė Gražina Mikailionienė
Dizaineris Darius Aleksandravičius
Spausdino UAB „Pozicija“, S. Žukausko g. 49, 09131 Vilnius

Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos
Mokomoji priemonė muziejininkams, pedagogams

ISBN 978-609-95029-2-2

© Lietuvos muziejų asociacija, 2009

Turinys

		Problemos
Dovilė Lauraitienė , LGGRTC Genocido aukų muziejaus vyr. edukologė	4	Darbo su vaikais muziejuje metodai
Meilutė Peikštenienė , Lietuvos nacionalinio muziejaus Signatarų namai	15	Tautiškumo pamokos muziejuje
Laima Užpelkienė, Eglė Navickaitė , Vilniaus universiteto, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto Viešojo administravimo magistro programos II kurso studentės	17	Mokymosi visą gyvenimą galimybės Lietuvos muziejuose
Robertas Ramanauskas , Vilniaus Užupio gimnazijos istorijos mokytojas	23	Muziejus ir mokykla – kartu ar atskirai?
		Programos, projektai
Gediminas Šatkauskas , Žemaitijos kaimo muziejaus vedėjas	27	Edukacinė veikla Žemaitijos kaimo muziejuje
Dovilė Lauraitienė , LGGRTC Genocido aukų muziejaus vyr. edukologė	28	Genocido aukų muziejaus edukacinė programa „Atverta istorija“
Deimantė Kondrotaitė , Šiaulių „Aušros“ muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus vedėja	33	Šiaulių „Aušros“ muziejaus edukacinė veikla
Marijona Mieliauskienė , Rokiškio krašto muziejaus direktorės pavaduotoja	37	Vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacija Rokiškio krašto muziejuje
		Tyrimai
Lina Paukštienė , Lietuvos dailės muziejaus Ryšių su visuomene centro vedėja	44	Šeimų poreikių tyrimas Lietuvos dailės muziejuje

Dovilė Lauraitienė

LGGRTC Genocido aukų muziejaus vyr. edukologė

Darbo su vaikais muziejuje metodai

leškant atsakymo į tradicinį didaktinį klausimą, kaip mokyti vaikus muziejuje, kad jie dar kartą norėtų į jį ateiti, studijuojami vaikų mokymo metodai. Metodas – tai jungiamoji dalis tarp užsibrėžto tikslo ir galutinio rezultato. Medžiagą vaikai gali suprasti tik remdamiesi pažintine teorine arba praktine veikla. Šiandien žinoma dešimtys mokymo metodų klasifikacijų.

Pagal naują metodiką rengiant edukacines programas, projektus iškyla muziejinės auditorijos diferenciacijos problema. Jeigu anksčiau muziejaus lankytojai buvo skirstomi į vaikus, paauglius ir suaugusiuosius, tai dabar dar taikomi ir kiti kriterijai. Muziejus atsižvelgia į visas gyventojų kategorijas – nuo pačių mažiausių iki pagyvenusių žmonių. Kalbant apie vaikų au-

ditoriją, reikia pripažinti, kad ji nevienalytė. Vienas iš kriterijų yra intelektualinis pasirengimas. Pagal tai galima išskirti: vaikus, besimokančius licėjuose, gimnazijose, lankančius vaikų kūrybines studijas ir būrelius; vaikus, besimokančius vidurinėse mokyklose; vaikus, besimokančius korekcijos klasėse.

Naudojamus darbo su vaikais metodus tikslinga klasifikuoti į teikiančius pirmumą istorijos žinioms; lavinančius loginį mąstymą bei pažinimą.

Metodai skirstomi į *žodinius, vaizdinius, praktinius*.

Žodiniai metodai: *aiškinimas, pasakojimas, pokalbis*. Jie žodinių samprotavimų ir įrodymų procese skirti svarbiausiai žodinei in-

formacijai gauti. Žodiniai mokymo metodai – metodų grupė, kuriuos naudojant išmokstama girdimuoju būdu.

Aiškinimas – sudėtingų istorinių reiškinių vidinių ryšių, dėsningumų, prasmės, esmės ir reikšmės atskleidimas, naujų sąvokų bei muziejinių terminų aiškinimas. Aiškinant būtina įtraukti vaikus į aptarimo procesą. Tai padeda jiems suprasti medžiagą. Esmingiausia aiškinimo grandis yra grįžtamieji ryšiai. Reikia numatyti, kokie bus vaikų atsakymai aiškinimo eigoje. Paprašyti vaikų išsakyti savo samprotavimus apie pateiktą medžiagą, o jei jie nežino atsakymo, reikia jiems neįkyriai padėti.

Grįžtamasis ryšys padeda tobulinti aiškinimą, atskleidžia jo silpnąsias vietas. Muziejaus darbuotojas turi būti kantrus, ramiai išklausti neįprastus vaikų aiškinimus. Jis turi padėti jiems suprasti muziejinių eksponatų esmę ir reiškinius, nustatyti jų ryšį.

Pasakojimas – tai nuoseklus, istorinis siužetas. Pagal paskirtį pasakojimas būna trijų rūšių:

įžanginis, kurio tikslas padėti vaikams studijuoti naują temą; pasakojimas, kuris reikalingas numatytam turiniui atskleisti; pasakojimas-išvada, kurio tikslas – apibendrinti.

Muziejaus darbuotojas parenka pasakojimo stilių, kad jis būtų išraiškingas, įdomus. Pats geriausias muziejinis eksponatas yra iš anksto apgalvotas ir laiku įterptas. Pasakojimas turi būti ryškus (aiškus), kad paveiktų vaikų jausmus ir mintis, atitiktų socialinę vaiko patirtį pagal jo amžių. Didelės įtakos turi ir aplinka. Stengiamasi sukurti tokią aplinką, kad ji atitiktų pasakojimo sumanymą ir turinį. Pasakojimas bus veiksmingas tik tuomet, jei jis bus profesionalus. Jame neturėtų būti vietos nepatiklumui, daugiareikšmiškumui – pasakojimas turi būti vaikų suprastas, tada jo įspūdis lieka ilgiau.

Pokalbis – tai muziejaus darbuotojo pokalbis su vaikais, kuris skiriasi nuo kasdienio bendravimo. Dažnai per pokalbį užduodami klausimai, į kuriuos kartais ir patys nežino atsakymų. Didaktiniame pokalbyje suaugusysis žino visus

naujos idėjos

atsakymus į užduodamus klausimus. Pokalbio esmė ta, kad dialogas skirtas žinioms įgyti, jas apibendrinti arba patikrinti. Pokalbis priverčia vaikus sekti savo mintis paskui suaugusįjį, ir jie žingsnis po žingsnio įgyja naujų žinių. Pokalbis skatina mąstymą, padeda nustatyti žinių įgijimo kriterijų. Labai svarbu teisingai suformuluoti ir pateikti klausimus. Jie neturi būti chaotiški, bet logiškai sujungti pagrindiniai, antriniai ir papildomi klausimai. Nerekomenduojama užduoti ilgų „dvigubų“ klausimų, taip pat ir per lengvų. Jie nestimuliuoja aktyvios pažintinės veiklos.

Pokalbiai vis dažniau naudojami muziejaus edukacinėje veikloje. Dabar perspektyviausia yra ekskursija-dialogas. Plačiai naudojami žinių įtvirtinimo pokalbiai. Po ekskursijos vaikų klausama, kas jiems patiko, kokius žodžius ir pavadinimus jie įsiminė, ką papasakos apie muziejų namiškiams. Piešinys – vienintelis vaiko būdas fiksuoti jį supantį pasaulį. Jis derinamas su žinių įtvirtinimo pokalbiu. Tuojau pat po ekspozicijos apžiūros vaikų nupiešti piešiniai tema „Ką

aš mačiau muziejuje“, yra lyg savotiška vaikų atsiliepimų knyga. Pagal tai drauge su vaikais sudaromos kūrybinės užduotys.

Reikia žinoti pokalbio taisykles. Kiekvienas klausimas užduodamas vaikų grupei. Vaikai turi apmąstyti klausimą. Tik po nedidelės pertraukos, jeigu niekas neatsakė, galima pasiūlyti kuriam nors vaikui atsakyti.

Daug kas priklauso nuo kontakto su vaikų grupe. Kiekvienas vaikas išklausomas. Stengiamasi, kad vaikai atidžiai klausytųsi vienas kito nepertraukdami. Teisingiems atsakymams priartama, neteisingi ir neišsamūs atsakymai tiklinami. Neteisingai atsakiusiam vaikui siūloma pačiam surasti klaidą užduodant konkrečius klausimus, atskleidžiančius atsakymo klaidą. Tik tai vėliau galima paprašyti kitų vaikų pagalbos. Tai daroma taktiškai, neužgaunant mažo žmogaus savimeilės.

Pokalbis neišsprendžia visų didaktinių tikslų. Todėl jis derinamas su kitais ugdančiais žinių sistemą metodais. Pokalbis gali pereiti į suau-

gusiojo monologą, jeigu vaikai menkai suvokia nagrinėjamą temą.

Vaizdiniai metodai: *demonstravimas, iliustravimas, audiovizualinės mokymo priemonės.*

Demonstravimas – toks mokymo metodas, kuriuo objektyvios tikrovės daiktai ar jų atvaizdai tampa informacijos šaltiniu. Demonstravimas prasideda nuo bendro susipažinimo su muziejiniu eksponatu. Po stebėjimo muziejaus darbuotojas (edukologas, pedagogas, gidas) detalai analizuoja muziejinio eksponato vidines savybes, paskirtį, istorinę reikšmę. Šis metodas labai efektyvus tada, kai vaikai gali paimti muziejinį eksponatą į rankas ir patys jį išstudijuoti.

Iliustravimas – toks mokymo metodas, kuriuo įvairiomis vaizdinėmis priemonėmis paryškunami, konkretinami nagrinėjami dalykai. Vaikams pažintinė informacija apie muziejinį eksponatą pateikiama naudojant ikonografinę medžiagą (plakatus, portretus, fotografijas,

piešinius, schemas, reprodukcijas, plokščius modelius).

Demonstravimo ir iliustravimo modeliai vartojami vienu metu. Jie papildo ir sustiprina įgytų žinių poveikį, padeda vaikams geriau suprasti muziejinius eksponatus.

Audiovizualinės mokymo priemonės: garsiniai mokomieji kino filmai, mokomoji televizija, videokasetės, audiovizualinis displejus bei mokomieji kompiuteriai. Šios priemonės yra ne tik žinių šaltinis, bet kartu padeda jas įtvirtinti, apibendrinti. Tarsi hipertekstiniai istorijos ir menų muziejų gidai kuriamos ir kompiuterinės mokomosios programos. Pavyzdžiui, programa *The Palencjue System* skirta mokytis Meksikos archeologijos, programa *The Home WaterAud.* Nju Meksiko muziejuje pasakoja apie šalies pietvakarių regiono istoriją bei vandens išteklius, o programa *My Brighton* – tai daugialypė terpė sistemoje, kuria iliustruojamos miesto įžymybės. Lietuvos istorijos mokymąsi galima

naujos idėjos

būtų paversti smagiu užsiėmimu naudojant kompaktinius diskus, kuriuos išleido bendrovė „Elektroninės leidybos namai“ (projekto vadovas doc. dr. Eugenijus Jovaiša). Tai ir „Lietuva iki Mindaugo“, „Gimtoji istorija 1“ ir kita.

Internetas padeda mokytis – ši technologija suteikia galimybę ne tik tobulinti tradicinę mokymo formą, bet ir kurti naujus mokymo metodus. Viena iš perspektyvesnių mokymo krypčių vadinama *Internetu paremtas mokymasis (Network based learning)*. WWW puslapiuose pateikiama mokymosi medžiaga ir propaguojamas besimokančiųjų bendradarbiavimas. Gerai žinoma, kad mokydami ir žaisdami grupėje vaikai vienas iš kito daug išmoksta. Muziejų internetinėje svetainėje galėtų būti pateikta mokojoji medžiaga.

Praktiniai metodai padeda suformuoti ir tobulinti įgūdžius, kurie yra sąmoningo mokėjimo pagrindas. Kūrybingumui ugdyti reikia bent minimalių žinių, ypač protinio ir praktinio veikimo bei įgūdžių. Juos formuoja pratimai, savarankiškos užduotys, praktiniai darbai. Kai

žinios pritaikomos praktikoje, arba vaikai šias žinias gauna per praktinius veiksmus, tada jos giliau įsisavinamos.

Šiems metodams priskiriama *žaidybini* (pažintinių žaidimų) metodas, *vaidybini* (inscenizacijų) metodas ir *pasinėrimo į praeitį* rekonstrukcijos metodas.

Žaidybini metodas naudojamas siekiant sukurti tikrovę modeliuojančias situacijas ir kolektyvinius žaidybinius uždavinius, kuriuose atsispindėtų situacijos arba įvairūs muziejiniai eksponatai. Tokiose žaidybiniuose situacijose vaikui svarbiausia žaidybiniams veiksmai ir užsibrėžto tikslo siekimas. Kartu jis net nepastebėdamas įgyja naujų žinių ir įgūdžių. Žaidimas vaikams įdomus, jie žaidžia emocionaliai, daug mažiau pavargsta. Be to, aktyvėja vaikų kūrybinė veikla, jie mokosi pritaikyti žinias naujose aplinkybėse.

Vaidybini (inscenizacijų) metodas. Vaikai kuria kokio nors herojaus paveikslą, patys juo tapdami. Šis metodas taikomas edukaciniuose renginiuose. Diskusijos tam tikra tema, kurio nors įvykio teatralizuotas atkūrimas padeda

įgyti žinių.

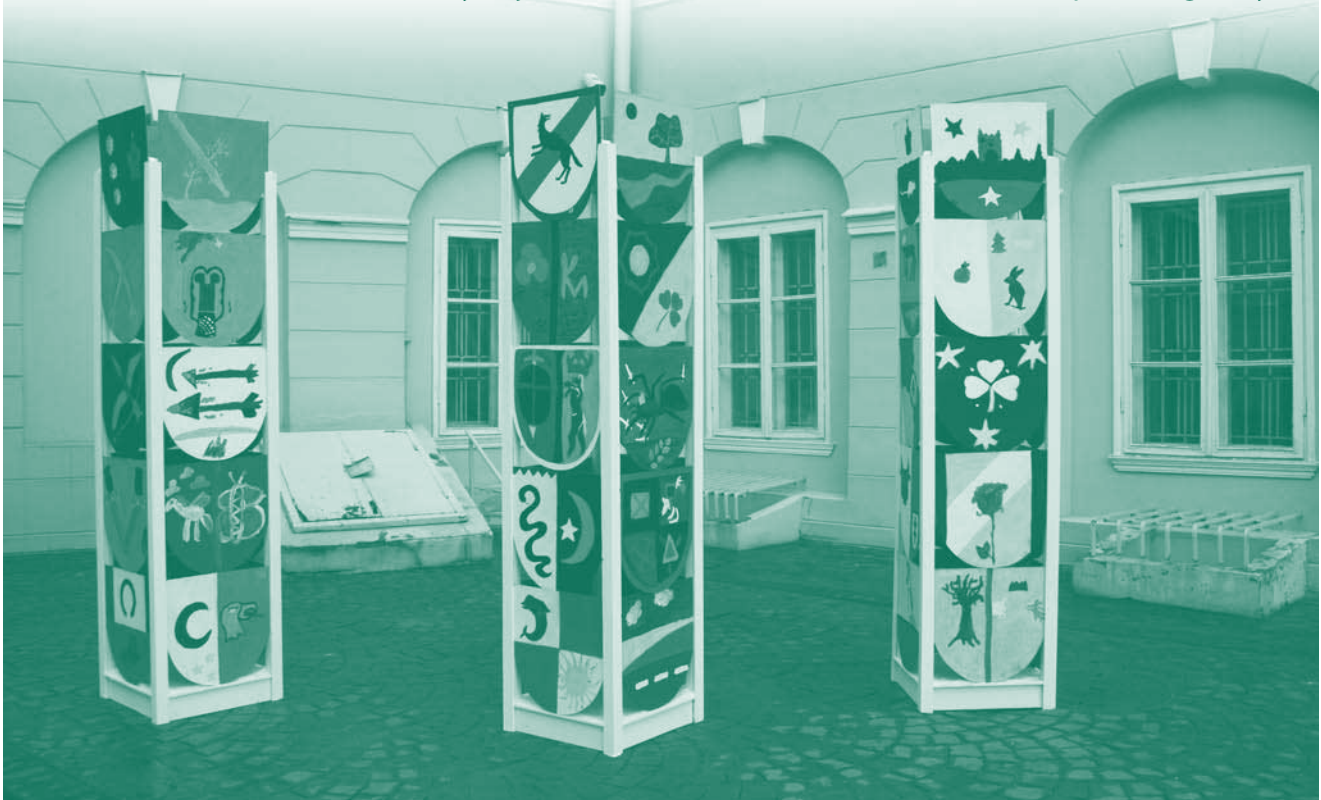
Apie netradicinį reiškinių edukacinėje muziejų veikloje pasakoja Natalija Petuškova. Balterinos Matildos Kšesinskos rūmai naktį atvėrė duris, kur buvo rengiamas išleistuvių balius Peterburgo devintų ir vienuoliktų klasių mokiniams. Šio svarbaus mokinių gyvenime įvykio organizatoriai – Istorinio muziejaus darbuotojai. Renginys vyko puikioje Baltojoje salėje, kuri yra buvusioje XX a. pradžios M. Kšesinskos viloje. Vaikų istorinis muziejus šį renginį padarė ne tik šventiniu, bet ir neįprastu, žymiu, įsimintinu. Mokiniai galėjo aplankyti „atgijusią“ muziejaus ekspoziciją ir jau nuo pirmos minutės tapo ne tik žiūrovais, bet ir muziejaus teatralizuoto renginio dalyviais.

Muziejaus specialistai pasakoja, kad, kai tik Baltojoje salėje ant židinio esantis senovinis laikrodis išmušė dvylika valandų, muziejaus salėse pasirodė neįprasti svečiai – „Vilos šeimininkė Kšesinskaja“ su savo palydovu. Keliaudami naktį po Vaikų istorinio muziejaus sales mokiniai susitiko su ekspozicijos personažais, pabuvojo „Istoriko kabinete“, „Zemstvos mokykloje“, susi-

pažino su ištisa Rusijos istorijos epocha – Aleksandro II reformomis.

Įdomiai pasibaigė vakaras, kai mokiniai paskutinį kartą atsisėdo į „gimnazijos“ suolus. Šią reikšmingą pamoką „gimnazijos mokytoja“ paskyrė pasakojimui apie praėjusių laikų gimnazistus. Tokį išleistuvių balių, kaip teigia N. Petuškova, mokiniai prisimins visą gyvenimą, savo tolesniame kelyje galbūt ne kartą sugrįždami į muziejų pažiūrėti nuostabių daiktų, nors truputį prisiliesti prie istorijos.

Muziejinio švietimo procese gali būti svarbus ir mokyklų muziejų indėlis. Ypač įdomi kryptis galėtų būti mokyklinis muziejinis teatras. Jo svarbiausias tikslas – vaikų kūryba, kuri prasideda studijuojant kitos epochos tautinį kostiumą, daiktų pasaulį, pasaulėžiūrą. Vaikų veikla vyksta vadovaujant muziejaus darbuotojui. Vaikų muziejiniai spektakliai turi didelės reikšmės, nes juose sujungiama daug mokyklinių kursų: istorijos, literatūros, vaizduojamojo meno, muzikos, retorikos, ritmikos, darbo. Tai labai gera ir perspektyvi Istorinių muziejų darbo tema. Čia atsiveria plačios galimybės

naujos idėjos

„susitikti“ su įvairių epochų herojais: karaliais, kunigaikščiais, karvedžiais. Pabuvoti Didžiųjų kunigaikščių menėse, pasiklausyti vaidilutės dainos, žynio pasakojimo. Kita tema galėtų būti iš etninės kultūros, tai ir advento vakarai, gegužinės, pabaigtuvių šokiai ir dainos, kraičio skrynios ir vestuvių papročiai ir t. t.

Pasinėrimo į praeitį rekonstrukcijos metodas. Lankytojai mintimis keliauja į įvairius istorijos laikotarpius, kuriems atstovauja muziejaus eksponatai. Šis metodas taikomas tam, kad vaikai matytų pasaulį to laikotarpio akimis. Pavyzdžiui, Izraelio muziejus Ruth Jaunimo sparnas parengė projektus: „Akmens amžiaus pusryčiai“, „Romėnų pusryčiai“, „Impresionisto pusryčiai“, skirtus 8–12 m. vaikams. Pusryčiai buvo paruošti su komentarais. Tos epochos drabužiais apsirengęs muziejaus darbuotojas aiškino apie tą laikotarpį ir apie valgio gamimą. Vaikai ruošė šiuos pusryčius naudodami

tos epochos indus, receptus ir maisto produktus. Pasibaigus lengviems pusryčiams, jie piešė ir piešinius pasiėmė į namus.

Interaktyvus mokymo metodas muziejuje. Muziejinė auditorija suformavo komunikacinį muziejaus modelį, nes lankytojas kaip lygiateisis dialogo dalyvis siekia šviestis ir auklėtis.

Interaktyvumo idėja, veikiant J. Piaget intelekto teorijai, kurios esmė – norint pažinti daiktą, reikia veikti kartu su juo, – muziejuje formavosi nuo XX a. šeštojo dešimtmečio. Tik pamatyti muziejinį eksponatą jau neužtenka, jį norisi paliesti. Pavyzdžiui, Bostono vaikų muziejuje reikalavimas „Rankomis neliesti“ pakeistas į visiškai priešingą – „Prašome liesti“. Kristina Popp taip pat aprašo vieną Amerikos vaikų muziejų, kuris yra Kalifornijoje: „Lankytojas patenka į didžiulę, ryškiai apšviestą patalpą, kur vyrauja aktyvios veiklos aplinka. Vaikai čia lankosi

su tėvais. Jie triukšmauja ir renkasi įvairias veiklos sritis: suka vėjo malūno rankeną, lipa į seną karietą arba į šiuolaikinę gaisrininkų mašiną ir t. t. Šiame muziejuje nėra griežtų prižiūrėtojų, jų vietoje dirba savanoriai padėjėjai“. Reikia pripažinti, kad interaktyvus metodas labiausiai tinka vaikų muziejams ir didaktinėse (mokomose) parodose. Tačiau čia kyla problema, susijusi su tuo, ar muziejaus darbuotojas pasirengęs atsakyti pagrindinio vaidmens „vieno aktoriaus teatre“, kokia yra ekskursija. Jis turi nugalėti kai kuriuos profesinės sąmonės stereotipus. Deja, vyrauja nuomonė, kad ekskursija yra svarbiausia muziejinės pedagogikos sritis. Pagrindinis personažas yra ekskursijų vadovas, kuris geba padėti suprasti ekspoziciją. Interaktyvioje metodikoje vyrauja nuostata – netrukdyti lankytojui, nepiršti jam savo nuomonės ir sprendimų.

Tačiau, ar lankytojas jau pasirengęs dirbti savarankiškai? Lankytojai ir net vaikai, siekiantys savarankiškumo, ne visada gali dirbti patys.

Juk mokykla ir (mūsų atveju) muziejus šito nemoko. Interaktyvumas suteikia teisę lankytojui laisvai atsiskleisti ir kurti muziejaus erdvėje. Lietuvos muziejų edukacinėje veikloje yra interaktyvumo elementų.

Kokią vietą muziejaus edukacinėje veikloje užima šį darbą dirbantis darbuotojas? Edukacinis darbas muziejuje – ypatinga žmonių veiklos sfera. Šis darbas integruoja visas kultūros istorijos vertybes, būtinas perimti žmonėms, kad jie galėtų ne tik orientuotis gyvenime, bet ir jame aktyviai dalyvauti. Jis skiriasi nuo kitų darbo sričių. Tikslas – tobulinti žmogų, asmenybę, augančią kartą padaryti kultūros, istorijos paveldėtoja ir įgalinti ją kurti materialines bei dvasines vertybes. Objektas – lankytojas su būdingomis biologinėmis, psichologinėmis ir dvasinėmis savybėmis. Darbo kūrybinis pobūdis pasireiškia edukacinio turinio parinkimu ir planavimu, ugdymo uždavinių numatymu. Jame rasime mokslinės, techninės, meninės

naujos idėjos

kūrybos elementų. Svarbiausia – bendravimo menas.

Lietuvos muziejinkystėje gido pareigybės atsirado seniai, edukologo ar pedagogo – ne labai seniai. Šios pareigybės tiksliai apibrėžia jų vietą muziejaus hierarchijoje, tarnybinę-funkcinę atsakomybę. Christian Siegel teigia, kad dirbantis edukacinį darbą muziejaus darbuotojas privalo turėti profesinių disciplinos žinių (muziejinkystės, pedagogikos, psichologijos, sociologijos), būtų susipažinęs su scenografijos, režisūros, dramaturgijos, teatrologijos pagrindais, nes susitikimas su lankytoju reikalauja aktorinio meistriškumo. Taigi muziejaus darbuotojui, dirbančiam edukacinį darbą, paprastai keliama daug įvairių reikalavimų.

Pirma, tai yra pašaukimas – motyvacinių, potencialių ir charakterologinių asmenybės bruožų derinys, įgalinantis rinktis muziejuje edukacinį darbą, jausti pasitenkinimą savo darbo rezultatais ir gyvenimo prasme. Todėl šį darbą dirbti be pašaukimo yra neetiška.

Antra, pridera būti turiningu žmogumi.

Toks jis tampa, kai jo veiklos motyvacija siejama su dvasinių vertybių poreikiu. Jis turi domėtis filosofija, mokslu, menu, dorinėmis, socialinėmis vertybėmis.

Trečia, darbuotojas privalo pažinti muziejaus rinkinius, kuriuos jis interpretuoja, ir suprasti muziejaus misiją, funkcijas platesniu visuomenės kontekstu. Būtina žinoti apie valdymo įgūdžius, kad švietimo programos atitiktų turimus išteklius.

Ketvirta, turi būti išlavinta pastanga sudominti, išvelgti lankytojo vidinius išgyvenimus ir humaniškai j juos reaguoti.

Penkta, svarbu mokėti save valdyti: savo kalbą, kalbos toną, žodžius, judesius, žvilgsnį, šypseną.

Muziejaus darbuotojo gebėjimą dirbti edukacinį darbą apibūdina įvairūs skirtingų gebėjimų dariniai: diagnostiniai, komunikaciniai, organizaciniai, ekspresiniai, akademiniai, kūrybiniai. Šie dariniai būna skirtingi. Vieni individai labiau pasižymi komunikavimo ir sugestionavi-

mo gebėjimais, kiti – akademiniai, tretieji – ekspresiniai ir diagnostiniai.

Pastabumas (diagnostiniai gebėjimai) – savybė, kuri padeda lengvai išvelgti dalyko ar aplinkybės esmę, svarbiausius muziejaus lankytojo bruožus.

Komunikatyvumas – gebėjimas, įgalinantis lengvai užmegzti tarpasmeninius santykius, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo aplinką. Galima tvirtinti, kad be tinkamos komunikacijos neįmanomas muziejinių pedagoginis darbas apskritai. Ir, priešingai, juo tinkamesnė komunikacija, tuo didesnė muziejaus edukacinės veiklos tikimybė.

Komunikacija – nežodinė ir žodinė (neverbalinė ir verbalinė). Nežodinė komunikacija reiškiasi žvilgsnio, mimikos, gestų išraiškinimu. Manoma, kad 86 proc. atvejų komunkiuojama ne žodžiais. Todėl labai svarbu įgyti žiūrėjimo, klausymo, klausinėjimo, kalbėjimo gebėjimų, įgalinančių tinkamai bendrauti. Nuo to, kaip palaikomas akių kontaktas, kaip išklau-

soma, suprantama kito nuomonė, kaip į visa tai reaguojama, priklauso komunikacijos sėkmė. Vieniems visa tai pavyksta lengviau, kitiems – sunkiau.

Organizuotumas – tokia savybė, kuri įgalina muziejuje dirbantįjį pedagoginį darbą tinkamai planuoti savo ir kitų laiką, pamokai, paskaitai atrinkti muziejinius eksponatus, išskirti svarbiausius ekspozicijos akcentus, sutelkti dėmesį ir pastangas į muziejinio eksponato esmę, gerai vadovauti pokalbiui, dialogui. Organizuotumas turi daug savybių. Vienos jų labai reikalingos vienoje, kitos – kitoje veikloje. Pavyzdžiui, kaip taikant žaidybinį, vaidybinį metodus paskirstyti vaidmenis.

Kūrybiniai gebėjimai – naujumo, originalumo šaltinis. Jie pasireiškia visose muziejinės pedagogikos veiklos srityse, ypač metodinėje veikloje. Metodinis kūrybingumas sudaro sąlygas originaliau, tiksliau organizuoti ekskursijas, pamokas ir kt. Santykių kūrybingumas įgalina muziejaus darbuotojus tobulinti ryšį su auditorija. Kūrybingumas edukacinės veiklos procese padeda tobulinti komunikatyvumą, organizuotumą.

Intelektiniai gebėjimai – pasireiškia ne tik rengiant projektus, bet ir santykiuose su lankytojais. Pavyzdžiui, pateikiant teminės parodos mokslinius, naujus istorinius požiūrius. Lengvas naujų dalykų supratimas, ilgalaikis įsiminimas ir pasirengimas įgytą naują medžiagą atgaminti reikiamu momentu – svarbūs pedagoginiai gebėjimai. Dirbantis pedagoginį darbą muziejaus darbuotojas turi mokėti analitiškai mąstyti, vertinti, medžiagą perteikiant paprastai, aiškiai, įtaigiai.

Išraiškos (ekspresyvumo) gebėjimais pasižymintis muziejaus darbuotojas ne tik moka supažindinti su muziejaus eksponatais, bet ir geba akcentuoti, kas svarbiausia, emociškai išgyventi vertybes, įtikinti, paveikti visą auditoriją. Tai gali daryti emociškai brandus asmuo, gebantis naudotis iškalbos, vaidybos meno priemonėmis.

naujos idėjos

Heinz Spielmann teigia, kad muziejaus darbuotojas, vykdamas edukacinę veiklą, turi gebėti tarpininkauti ir būti toks efektyvus daugeliui, kad praverstų ir paskiram individui. Tam turime puikių priemonių, kurios nekenkia objektams ar net pačius objektus pakeičia daktine medžiaga. Pradedant instrukcijomis, rodyklėmis, lankstinukais, kasetiniais ekskursijų įrašais, filmais, baigiant grupės ekskursija su vadovu neišskiriant geriausios didaktinės priemonės – nuoseklus ir vaizdas pačių objektų pristatymo. Be abejo, naudojantis tokiomis įvairiomis priemonėmis reikia metodikos ir strategijų, efektyvių struktūrų ir metodų, taigi – vadybininko savybių.

Šį edukacinį darbą dirba muziejaus darbuotojai. Atsižvelgdami į jiems keliamus reikalavimus, gerai žinodami muziejinės pedagogikos metodiką, jie rengia teminių ekskursijų ir

edukacinių užsiėmimų aprašus, dalyvauja projektų įgyvendinimo procese, teikia metodinę paramą turistinių įstaigų darbuotojams, švietimo klausimais krašto, mokyklų muziejams, konsultuodami ir aptarnaudami lankytojus pagal savo kompetenciją. Remiantis ekspozicijų parengtais aprašais, rengia ir veda apžvalgines, temines ekskursijas, edukacinius užsiėmimus. Kartu kelia ir savo kvalifikaciją studijuodami, dalyvaudami seminaruose, konferencijose, skirtose švietimo ir ryšiams su visuomene klausimams.

Visa tai rodo, kad muziejuje edukacinis darbas yra sudėtingas, sunkus, bet turi didžiulę reikšmę šiuolaikinei tautos ir visuomenės kultūrai, bendrai pažangai ir atskiro individo likimui dabartinėje mokslo, technikos, socialinio bei dvasinio gyvenimo situacijoje.

Meilutė Peikštenienė

Lietuvos nacionalinio muziejaus Signatarų namai

Tautiškumo pamokos muziejuje

Pilietiškumas apibrėžtas valstybės įstatymais, kurie privalomi visiems Lietuvos piliečiams, nepriklausomai nuo jų tautybės. Su tautiškumu yra kiek kitaip – jo turime tiek, kiek mums pirmiausia įdiegė šeima.

Lietuvos Konstitucijoje pasakyta, kad tauta yra svarbiausias mūsų politinės ir teisinės sistemos elementas, taigi lietuvių tauta – Lietuvos valstybės garantas. Tačiau, atkūrus nepriklausomybę, nebuvo skiriama pakankamai dėmesio tautiniam sąmoningumui ir tautinei savigarbai stiprinti. Kultūros globalizacija, visuomenės integracija ir visuotinė komunikacija tampa grėsme tautinei kultūrai ir lietuvybei. Valstybės žlunga, bet tautos išlieka ir atkuria tautines valstybes, tačiau žlugus tautai, tautinės valstybės niekas neatkurs. Todėl labai svarbu ugdyti ir stiprinti jaunų žmonių tautinių vertybių suvokimą.

Net tokia tautų katilė kaip JAV kiekvienas amerikietis žino savo kilmės šaknis: jos Europoje, Azijoje, Afrikoje. Kodėl juodaodžiai pyksta pavadinti negrais? Todėl, kad dauguma jų yra ne iš Nigerijos, o iš įvairių Afrikos žemyno valstybių, taigi jie nenori būti tapatinami tik su viena šalimi – jų šaknys Afrikoje, jie juodaodžiai, afroamerikiečiai. Kaip ir europiečiai yra baltodžiai, ne frankai ar germanai. Kiekvienas žino, kur yra jo protėvynė, jo tautinės šaknys.

Tautiškumas turėtų būti skatinamas ne tik etninės kultūros pažinimu ir išsaugojimu, bet ir kitų asmenybių tautinių siekių pavyzdžiu, – šiais laikais tai gali būti veiksmingesnis būdas pasiekti norimo rezultato stiprinant lietuvybę.

Signatarų namų ekspozicija lankytojus su-

pažindina su XX a. pradžios tautinio atgimimo ir modernios Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 m. Vasario 16 d. istorija (1904–1918). Keturiolikos metų laikotarpis reikšmingas kiekvieno tautinio atgimimo žadintojo ir puoselėtojo svarbiais sprendimais, iniciatyvomis ir darbais: asmeniniu tautinio tapatumo apsisprendimu, kultūrine, visuomenine ir politine veikla. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui jie skyrė visą savo išmintį, jėgas, drąsą, aukojo savo lėšas. Jų gyvenimo istorija kelia klausimą, o ką aš padariau gero dėl savo Tėvynės?

Rengdami edukacines programas tautiškumo pamokoms muziejuje, ekspozicijoje išskyrėme tris laikotarpius:

I. Nuo lietuviškos spaudos atgavimo 1904 m. iki Lietuvių konferencijos 1917 m.

II. Nuo Lietuvos Tarybos išrinkimo Lietuvių konferencijoje iki 1918 m. lapkričio 2 d., kai Lietuvos Taryba priėmė Lietuvos valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatinius įstatus.

III. Signatarų gyvenimas ir veikla nepriklausomoje Lietuvoje.

Kiekvienu laikotarpiu Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarai turėjo skirtingus tikslus ir uždavinius. Pirmajame laikotarpyje įreikšminamos šios jų veiklos ir moralės nuostatos:

a) puoselėti lietuvių tautinį atgimimą asmeniniu pavyzdžiu;

b) energiją, darbštumą, sumanumą ir sukauptą kapitalą paaukoti keliant Lietuvą iš skurdo, tamsos ir nutautinimo;

c) spręsti esminius Lietuvos ateities klausimus.

naujos idėjos

mus, dirbti ir daryti tai, kas naudinga tautai ir valstybei;

d) būti uoliais lietuvių kultūrinių ir švietėjiškų organizacijų kūrėjais ir jų veiklos organizatoriais, kad tai būtų tvirtas materialinis ir dvasinis pamatas besikuriančiai Lietuvos valstybei;

e) atgaivinti tautos savimonę – meilę gimtajai kalbai, tautos ir valstybės istorijai bei papročiams;

f) aktyviai puoselėti labdarybę: rūpintis vargstančiųjų šalpa, švietimu;

g) dirbti kruopščiai ir sąžiningai ne svetimam, o savo kraštui.

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios lietuvių žadintojai ir puoselėtojai tvirtai tikėjo, kad lietuvių tauta verta garbingesnio, geresnio gyvenimo. Tai jiems teikė pasitikėjimo, drąsos ir ryžto kelyje į nepriklausomybę. Lietuvių konferencijoje Vilniuje 1917 m. rugsėjo 17–23 d. išrinktos Lietuvos Tarybos darbe įreikšminamos šios svarbiausios nuostatos:

a) dėti valstybės pamatus net pačiomis sunkiausiomis sąlygomis: per karą, suirutę, okupaciją, kylant tarpusavio ginčams;

b) laikytis griežtos pozicijos ir atvirai reikšti nuomonę, siekiant valstybingumo.

Pasakojant signatarų biografijas nepriklausomos Lietuvos metais, iškeliamos moralinės nuostatos:

a) atlikti ne tik prasmingus profesinius darbus, bet ir kilniai tarnauti tėvynei;

b) svarbiausias dorovinis nusistatymas – gyventi ne iš Lietuvos, o gyventi dėl Lietuvos.

Svarbu atkreipti dėmesį į konkretų signatarų amžių, kai jie dalyvavo viename ar kitime įvykyje. Pvz., Jurgis Šaulys, būdamas 16 metų, paskelbė pirmąjį straipsnį laikraštyje „Vienybė lietuvininkų“. Iš nuotraukų ir portretų žvelgiantys solidūs vyrai tampa mokiniais artimesni, kai jie sužino, kad šie žmonės savo tautinę veiklą pradėjo būdami gimnazistais. Tai jaunus žmones tarsi įpareigoja permąstyti savo elgesį, nusistatymą lietuvių atžvilgiu. Kie-

kvieno laikotarpio apibendrinantys klausimai atkreipia moksleivių dėmesį į Nepriklausomybės Akto signatarų dorovės nuostatas. Tautai išlikti svarbūs du gebėjimai: pirma – išsiugdyti atsparumą svetimoms neigiamoms įtakoms, abejotinoms vertybėms ir vienadieniems idealams, antra – kaupti naujas idėjas, kritiškai jas vertinti ir naudoti lietuvių tikslams.

Vaitiekupių, Ožkabalių, Runkių, Užunevėžių, Kušliškių, Kuodiškių, Kateliškių, Užulėnio, Šonių, Tupikų, Kutalių, Stemplių, Balsėnų, Jasiškių, Pikžirnių, Medinių kaimai ir vienkiemiai įvairiose Lietuvos vietose – tai Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarų gimtinės. Krašto muziejai turi išskirtinę galimybę ne tik parodyti ekspozicijoje esamą to krašto iškilios asmenybės portretą, asmeninį daiktą, jo veiklos palikimo ženklą, bet ir vietą, kurioje tas žmogus gimė ir augo. Tai puiki vieta kalbėtis su jaunimu apie to meto intelektualią aplinką, komunikacijas, palyginti su dabartinėmis gyvenimo sąlygomis, galimybėmis bendrauti su pasauliu.

Muziejaus, tautinės atminties saugotojo, pareiga – atskleisti lietuviškumą globaliame pasaulyje. Kiek lietuvis gerbs save ir savo tautinę valstybę, tiek ir kiti Lietuvos piliečiai, kitos valstybės gerbs Lietuvą. Turime būti šiek tiek daugiau nacionalistai negu internacionalistai, drauge būdami tolerantiški ir gerbiantys kitautčius bendrapiliečius.

Laima Užpelkienė, Eglė Navickaitė

Vilniaus universiteto, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto
Viešojo administravimo magistro programos II kurso studentės

Mokymosi visą gyvenimą galimybės Lietuvos muziejuje

Europos Sąjunga nuolatos pabrėžia lemiamą mokymosi visą gyvenimą vaidmenį kiekvienos šalies narės ekonominiam, socialiniam ir švietimo planavimui. Lietuva, būdama Europos Sąjungos nare ir norėdama pasiekti senųjų ES narių ekonominę ir kultūrinę gerovės lygį, turės įdiegti mokymosi visą gyvenimą požiūrį planuojant įvairių viešosios politikos sričių programas. Europos Parlamentas ir Taryba mokymąsi visą gyvenimą apibrėžia taip: *Mokymasis visą gyvenimą – bet koks bendrasis švietimas, profesinis švietimas ir mokymas, neformalus ir savaiminis mokymasis, kuris tęsiasi visą gyvenimą,*

ir kurio dėka asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir (arba) su užimtumu susijusioje plotmėje tobulinamos žinios, įgūdžiai ir kompetencija¹.

Lietuvos mokymosi visą gyvenimą strategijoje pateikiamas toks apibrėžimas: *Visa mokymosi veikla, vykstanti visą gyvenimą, siekiant tobulinti žinias, kompetencijas bei gebėjimus asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir/arba su darbu susijusioje perspektyvoje².*

Mokymosi visą gyvenimą apibrėžimas nurodo nuolatinį arba periodišką mokymosi pobūdį, mokymosi veiklos ir vaidmenų įvairovę, mokymosi integravimą į visas asmens ir ben-

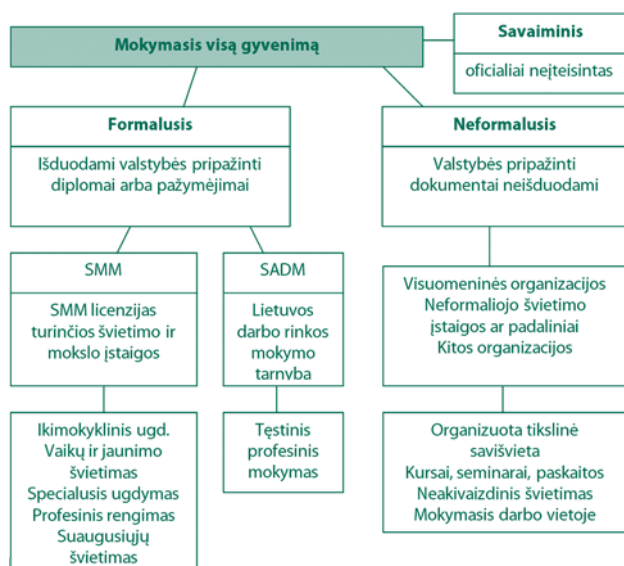
naujos idėjos

druomenės gyvenimo sritis.

Skiriami trys svarbiausi mokymo(si) veiklos tipai:

- *Formalusis* mokymasis, kuris vyksta švietimo ir mokslo įstaigose
- *Neformalusis* mokymasis, kuris vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų
- *Savaiminis* mokymasis – natūralus, kiekvieną dieną vykstantis mokymasis.

Schema 1. Mokymosi visą gyvenimą sistema Lietuvoje

Šaltiniai: Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004), LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998), LR profesinio rengimo įstatymo naujosios redakcijos koncepcija (projektas).

Iš pateiktos schemos matyti, kad muziejai gali savarankiškai vykdyti neformalaus mokymosi visą gyvenimą veiklas arba bendradarbiauti su licenzijuotomis švietimo ir mokslo įstaigomis, vykdančiomis formalus mokymosi visą gyvenimą veiklas.

Muziejų vaidmuo mokymosi visą gyvenimą kontekste

Žinių visuomenė ir konkurencinga ekonomika yra ilgalaikės Lietuvos valstybės raidos prioritetai³. Mokslas ir švietimas, gyventojų kompetencija bei kultūra yra žinių visuomenės prioriteto įgyvendinimo kryptys. Valstybės ilgalaikės plėtros strategijoje pabrėžiama, kad kuriant efektyvią ir darnią, visiems prieinamą ir tęstinę švietimo sistemą, sudarant sąlygas mokytis visą gyvenimą, yra labai svarbu įgyvendinti tęstinio mokymosi koncepciją, plėsti įvairių kursų, nenuosekliųjų studijų įvairovę, plėtoti

šiuolaikinę suaugusiųjų švietimo sistemą, užtikrinančią kiekvienam Lietuvos gyventojui galimybę mokytis visą gyvenimą, įgyti vidurinį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją, atnaujinti kvalifikaciją bei persikvalifikuoti.

Kultūra yra svarbi visuomenės gyvenimo dalis, jos integralumo garantas. Ji glaudžiai susijusi su mokslu ir švietimu, aplinkosauga, informacine visuomene, regionų plėtra, turizmu. Kultūra skatina naujoves ir daro teigiamą įtaką šalies ūkio ir visuomenės raidai, stiprina visuomenės saugumą bei jos pilietiškumą. Kultūros paveldo tvarkymas atskleidžia jo pažintinę vertę, o kultūrinės veiklos plėtojimas sudaro palankias sąlygas turizmui, rekreacinei veiklai, gerina socialinę ir verslo aplinką, kelia gyvenimo kokybę.

Šiuolaikinės žinių visuomenės kontekste muziejai, kaip išskirtinės mokymosi įstaigos, užima ypatingą vietą. Mokymasis muziejuose yra unikalus tuo, kad suteikia galimybę realiai prisiliesti prie kultūros ir istorijos vertybių, at-

skleidžia įvairių amžių žmonių kultūrą, pasaulio daugialypiškumą ir kultūrinį kitoniškumą, formuoja istorinę bei pilietinę sąmonę. Todėl muziejai turi sudaryti galimybes visiems norintiems plėtoti savo žinias nuo ankstyvos vaikystės iki senyvo amžiaus. Mokymosi galimybės muziejuose priklauso nuo edukacinių programų, renginių, konferencijų, turimų technologijų (kompiuterių, garso ir vaizdo technikos, įrašų) bei nuo muziejininkų pasirengimo perteikti informaciją lankytojams. Mokymas ir mokymasis muziejuose – tai plačios ir dar neišnaudotos Lietuvos muziejų galimybės.

Pagal Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) apibrėžimą⁴: *Muziejus yra ne pelno siekianti nuolatinė visuomenei atvira institucija, tarnaujanti visuomenei ir jos plėtrai, kuri įsigyja, konservuoja, tyrinėja, komunikuoja ir eksponuoja materialius žmonių ir jų aplinkos ženklus (angl. evidence) mokslo, švietimo ir gėrėjimosi tikslais.*

naujos idėjos

Pagal Lietuvos muziejų įstatymą, muziejus yra⁵: *juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka, kurio svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus.*

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos muziejų įstatyme, skirtingai nei ICOM pateikiamame apibrėžime, nėra įvardinamas muziejų veiklos tikslas⁶. Tai rodo, kad muziejų veikla Lietuvoje yra savitikslių, nekontekstualizuota ir nesusijusi su visuomenės poreikiais.

Tarptautinėje bendruomenėje muziejams priskiriamas svarbus socialinis vaidmuo. Jų misija yra tenkinti vietos, regiono ar nacionalinius visuomenės poreikius. Idealiu atveju muziejai tampa bendruomenių centrais, kur pati bendruomenė diskutuoja ir ekspozicijose sau bei svečiams (pvz., turistams) perteikia savo tapatybę. Tokie muziejai palaiko bendruomenės atmintį bei ryšį su vieta ir praeitimi. Taigi, muziejai

yra svarbus visuomenės švietimo bei socialinės integracijos ištekliai⁷.

XX a. 8–9 dešimtmečiais paveldosaugoje ir muzeologijoje prasidėjo ryškūs pokyčiai: į paveldą imta žiūrėti kaip į produktą, skirtą šiuolaikinio vartotojo poreikiams tenkinti⁸. Jei „senieji“ muziejai, kitaip dar vadinami „modernieji“ arba „disciplininiai“, daugiausia dėmesio skyrė paveldo objektams įsigyti, kolekcijoms tvarkyti, vertybėms konservuoti, apsaugai bei dokumentavimui, o lankytojams eksponuodavo tik apie 1/10 visų saugomų vertybių, tai „naujieji“, arba „postmodernieji“, muziejai visų pirma orientuojasi į lankytoją ir daug dėmesio skiria paveldui interpretuoti⁹.

Naujosios muzeologijos tyrinėtojos A. Hauenschild teigimu¹⁰, naujas požiūris į muziejus pakeitė ne tik muziejų paskirties supratimą, bet ir svarbiausius jų veiklos tikslus, principus, struktūrą, organizaciją, požiūrį ir atliekamas užduotis (1 lentelė).

Lentelė 1. „Naujojo“ ir „tradicinio“ modelių muziejų palyginimas

	„Tradicinis“ muziejus	„Naujasis“ muziejus
Tikslai	Materialaus paveldo apsauga ir išsaugojimas	Kasdienio gyvenimo problemų sprendimas Socialinė plėtra
Pagrindiniai principai	Objektų apsauga	Orientacija į lankytoją Teritoriškumas
Struktūra ir organizacija	Institucionalizavimas Vyriausybės finansavimas Centralizacija Profesionalūs darbuotojai Hierarchinė struktūra	Mažas institucionalizavimas Finansavimas iš vietos išteklių Decentralizacija Bendruomenės dalyvavimas Komandinis darbas, pagrįstas lygiomis teisėmis
Požiūris	Subjektas – iš realybės ištraukti ir muziejuje patalpinti objektai Griežta orientacija į tam tikrą discipliną Orientavimasis į objektą Orientavimasis į praeitį	Subjektas - kompleksiška realybė Tarpdisciplininis požiūris Teminis požiūris Praeities jungimas su dabartimi ir ateitimi Bendradarbiavimas su kitomis vietos (regionų) organizacijomis
Užduotys	Kolekcionavimas Dokumentavimas Tyrimai Konservavimas Tarpininkavimas (perteikimas)	Kolekcionavimas Dokumentavimas Tyrimai Konservavimas Tarpininkavimas (perteikimas) Tęstinis mokymas Vertinimas

Kadangi naujajai muzeologijai būdingas radikalus posūkis nuo paveldo prie visuomenės, todėl planuojant muziejų veiklą ir plėtrą, pirmiausia būtina nustatyti esamas ir potencialias tikslines grupes bei įvertinti jų poreikius.

Išvados ir rekomendacijos:

1. Tarptautinės muziejų veiklos tendencijos rodo, kad šiuolaikinių muziejų veikla gali būti prasminga tik tuo atveju, jeigu ji tarnauja visuomenės poreikiams. Lietuvoje muziejų veiklos misija iki šiol nėra apibrėžta, todėl norint plėtoti muziejų veiklą, pirmiausia būtina politiniu lygmeniu suformuluoti muziejų veiklos misiją, kad muziejų veikla būtų susieta su visuomenės poreikiais. LMA rekomenduojama imtis iniciatyvos ir kreiptis į KM su pasiūlymu organizuoti tarptautinę konferenciją besikeičiančio muziejų vaidmens tema.

naujos idėjos

2. Stiprėjanti muziejų veiklos orientacija į vartotoją sukuria būtinybę vykdyti visuomenės poreikių tyrimus. Kadangi tai yra papildomų valstybės išteklių reikalaujanti veikla, ją būtina politiškai palaikyti. Anksčiau minėta tarptautinė konferencija galėtų prisidėti prie politinio sąmoningumo ir palaikymo didinimo.

3. Besikeičiantis požiūris į muziejų veiklą ir nauji reikalavimai didina poreikį muziejams tapti nuolatinio mokymosi ir mokymo vieta. Pirmiausia, būtina vykdyti muziejų darbuotojų mokymus, kurie plėstų jų supratimą, žinias ir įgūdžius, reikalingus, norint prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkos sąlygų.

4. Atsižvelgiant į šiuolaikinės visuomenės keliamus reikalavimus muziejams, galima išskirti šias muziejų darbuotojams reikalingas

kompetencijos sritis:

- šiuolaikinio muziejaus vadyba;
- veiklos planavimas;
- tikslinių grupių ir jų poreikių tyrimai;
- naujų produktų (paslaugų) kūrimas;
- bendruomenės įtraukimas;
- tarpinstitucinis bendradarbiavimas (komandinis darbas);
- muziejaus rinkodara.

5. Rekomenduojama LMA vykdyti šviečiamąją veiklą, kurios tikslas – informuoti muziejus apie kvalifikacijos kėlimo galimybes Lietuvoje ir užsienyje bei tokios veiklos finansavimą, skatinti mokymosi visą gyvenimą ir bendradarbiavimo kultūrą. Organizuoti gerosios patirties perdavimo renginius – seminarus.

NUORODOS

¹Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1720/2006/EB, 2006 m. lapkričio 15 d., nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje

²Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija

³Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta LR Seimo 2002-11-12 nutarimu Nr. IX-1187

⁴ICOM Statutas, priimtas 1998 m., paskutinį kartą pakeistas 2001 m., 2 straipsnis.

⁵LR muziejų įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas LR Seimo 2003-05-29 sprendimu Nr. IX-1593.

⁶Ne tik muziejų apibrėžime, bet ir įstatymo tekste nėra įvardintas nei muziejų veiklos tikslas, nei jų misija.

⁷Tirrul-James, James. Regional Museums Save Their Communities. // ICOM News. Community Museums, 1995, vol. 48, no. 3, P. 3-4.

⁸Graham, B., Ashworth, G.J., Tunbridge, J. E. A Geograpy of Heritage. Power, Culture and Economy. London, Arnold, 2000, P.129-180.

⁹Tunbridge, J. E., Ashworth, G. J., Dissonant Heritage. The Management of the Past as a Resource in Conflict. Chichester: John Wiley nad Sons, 1996, P. 36.

¹⁰Hauenschild, Andrea. Claims and Reality of New Museology: Case Studies in Canada, the United States and Mexico [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-11-05]. Prieiga per internetą <http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm>

Robertas Ramanauskas

Vilniaus Užupio gimnazijos istorijos mokytojas

Muziejus ir mokykla – kartu ar atskirai?

Prieš gerus dvejus metus rašiau straipsnį tokiu pat pavadinimu. Sėsdamas rašyti po kai kurių dvejonių nutariau pasikartoti. Taigi, ar muziejus ir mokykla yra kartu, ar atskirai?

Mokykla eina į muziejų, daugėja mokinių ekskursijų ir ekskursantų skaičius, muziejai rengia įvairias edukacines programas. Susidaro ganėtinai optimistinis vaizdas – bendradarbiaujama. Tačiau optimizmą kartina aplinkybė, kurią galima iliustruoti F. Rable žodžiais: „Viena žmonijos pusė nežino, ką daro kita žmonijos pusė...“ Kodėl taip nutinka? Esu istorijos mokytojas ir mano profesinė veikla neišvengiamai atsiremia į vieną garsų moto: „Istorija – gyvenimo mokytoja“. Kitais žodžiais tariant, mokydamas

istorijos negaliu nepaisyti didaktikos. O kaip muziejuje? Mano pasirinkimas studijuoti istoriją greičiausiai subrendo Lietuvos nacionalinio muziejaus (tuo metu – Istorijos-etnografijos muziejus) ir Vilniaus paveikslų galerijos salėse. Pamenu, kaip ilgai stovėdavau prie pamėgtų eksponatų, jie jau buvo tapę mano draugais. Ilgainiui suvokiau, kad eksponato pasirinkime irgi slypi didaktika, žodis pedagogikos teorijoje reiškiantis pasirinkimą to, ko siekiame išmokyti. Vadinasi, žiūrėdamas į artefaktą muziejaus ekspozicijoje aš kažko mokausi, matau paveikslą ir suvokiu, jog tai išskirtinis meno kūrinys, vertas, kad kiekvienas jį pamatytų, arba, žvelgdamas į įrankį, ginklą, rūbą suvokiu materialinio pa-

naujos idėjos

veldo svarbą, praeities technologiją. Muziejus moko, šviečia, auklėja... Būtent čia susiliečia dviejų institucijų veiklos kryptys, būtent čia yra portalas, leidžiantis pereiti iš vienos erdvės į kitą nerizikuojant pakliūti į svetimą, nedraugišką aplinką.

Ar susišneka tarpusavyje muziejus ir mokykla? Turėtų susišnekėti... Mėgstu muziejų, bet nelabai žaviuosi edukacinėmis programomis. Sąžiningai pripažinsiu, kad daugelį mokytojų ir mokinių muziejus pritraukia ne dėl vidinių paskatų, o dėl to, kad mokytojas jaučia išorinę prievartą vesti savo ugdytinius į muziejų. Reikia popamokinės veiklos – ir muziejus gelbsti, per abiturų egzaminų karštinę kai kurios mokyklų tampa egzaminų centrais, kuriose nevyksta pamokos, o mokinius reikia užimti... Vėl gelbsti muziejus. Neneigsiu, kad yra nemažai mokyklų, kurių mokytojai ir mokiniai nuolatos lankosi muziejuose vedami aukštesnės motyvacijos. Ar patenkina jų lūkesčius muziejus? Nesu absoliu-

čiai įsitikinęs, kad muziejuje vykstantis ugdymo procesas yra lygiavertis analogiškam procesui klasėje. Žinoma, neišvengiamai plečiasi ugdymo turinys, fizinis kontaktas artimesnis su istoriniu ir kultūriniu paveldu, bet ar šis kontaktas turi tą poveikį, kurio tikimasi?

Svarstymai taip ir lieka svarstymais, o kur sėkmingo ir prasmingo muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimo pagrindas? Atsakysiu – daktikoje. Ar muziejus, siūlydamas edukacinę programą, žino, ko reikia mokytojui? Ar mokytojas žino, ką ras muziejuje? Pirmiausia muziejiniams nepakenktų susipažinti su vadovėliais, kuriais naudojasi jų lankytojai mokytojai ir jų mokiniai, o dar geriau – dabar jau atnaujintomis Bendrosiomis programomis. Kad ir kaip tai nepatraukliai nuskambėtų muziejaus atžvilgiu, tačiau būdamas svarbia kultūros įstaiga, priimdamas mokinius į pamoką muziejus tampa paslaugos teikėju. Kad tokia edukacinė paslauga

būtų visavertė, būtina suvokti pačią pamokos esmę, jos struktūrą, principus, kitais žodžiais tariant, visa tai, kas demonstruojama muziejaus ekspozicijoje yra didaktika, o jos pateikimo būdų visuma, eksponato svarbos interpretacija mokiniams yra metodika. Kai muziejininkai ir mokytojai susitars dėl šių dalykų, pamoka muziejuje įgaus tą vertę, kurios tikimasi. Galbūt tai skamba banaliai ar net arogantiškai, bet ir kultūra, ir švietimas kaip ir bet kuri gamykla kuria tam tikrą pridėdamąją vertę, žinoma, ne materialią, o dvasinę – išsilavinimą. Dažniausiai pamoka muziejuje nenutolsta nuo tradicinės ekskursijos šablono. Sunku yra keistis. Muziejuje persirenginėjama, žaidžiama, kuriama. Tai metodai, bet jiems trūksta organinės visumos. Kai vertinama mokytojo pamokinė veikla, pavyzdžiui, per išorės auditą, priekabia žiūrima, ar mokytojas pateikė aiškų, konkretų ir pasvertą pamokos uždavinį; ar mokiniai buvo „įdarbin-

ti“ pamokoje; ar pamokos pabaigoje mokinių veikla, įgytos žinios, gebėjimai buvo mokytojo įvertinti (nebūtinai pažymiu), ar mokiniai įvertino savo pasiekimus.

Ar muziejus pasirengęs dubliuoti mokytojo veiklą? Dauguma dabar skaitančių šį straipsnį kolegų-muziejininkų, ko gero, jau piktinasi. Nesame mokykla, esame muziejus. O vis dėlto... Didžioji dauguma Lietuvos mokinių nėra pakankamai motyvuoti, kad gebėtų sėkmingai mokytis klasėje, kokia gali būti jų motyvacija muziejuje? Ne paslaptis, kad atvykusius iš provincijos vaikus labiau traukia Akropolis, nei P. Smuglevičiaus paveikslai. Ar gali būti toks mokinys atviras tam, ką jam siūlo entuziastingai aiškinantis gidas-mokytojas? Manau, kad atsakymą žinote patys. Kur išeitis? Jaunasis muziejaus lankytojas turėtų žinoti, ką patirs, koku būdu ir ką jis sau įgaus apsilankęs edukaciniame renginyje. Manau, kad jam praverstų užduočių lapas,

naujos idėjos

kuris priverstų sąmoningai sustoti prie paveiklo, kažką užsirašyti, apibūdinti, padaryti išvadą. Galėtų būti muziejaus salėse surengtos varžybos: kas per sutartą laiką greičiau surašys lape išspausdintų eksponatų nuotraukų anotacijas. Neabejoju, kad turėdami galimybę mokytojai ir patys noriai vestų pamokas muziejuje pagal savo pačių parengtą planą. Dar geriau būtų, jei numatęs atsivesti vaikus į pamoką muziejuje, mokytojas iš anksto su muziejaus darbuotoju suderintų būsimos pamokos planą, drauge parengtų užduotis. Galima netgi surengti atitinkamos vadovėlio temos „audita“ muziejaus salėje. Pedagogikos klasika laikomas principas, kad mokinio sėkmę ugdymo procese lemia jo gebėjimas remtis anksčiau įgyta patirtimi. Ne-

pakenktų edukacinį renginį vedančiam muziejaus darbuotojui pasidomėti, ką gi išmano jo lankytojai mokiniai. Tokia refleksija galėtų būti pakartojama ir edukacinio renginio pabaigoje. Muziejinkas ne tik pamatytų savo darbo efektyvumą, bet ir imtų geriau suvokti vaikų žinių, gebėjimų, nuostatų ir interesų koloritą. Vaikai irgi taptų atviresni, matydami, kad yra orientuojamasi į jų interesus.

Pasaulio muziejai yra sukaupę turtingą lankytojų, ypač mokinių pritraukimo patirtį, galima būtų ja pasinaudoti, nebūtina patiems išradinėti dviratį.

Svajoju, kad kada nors įvyks bendras muziejų edukacinių centrų darbuotojų ir mokytojų pasitarimas.

Gediminas Šatkauskas

Žemaitijos kaimo muziejaus vedėjas

Edukacinė veikla Žemaitijos kaimo muziejuje

Jau nuo 2004 m. Žemaitijos kaimo muziejuje sėkmingai vykdomi ir kasmet finansuojami du edukaciniai projektai: projektas, propoguojantis senuosius žemaičių amatus, – „Tradicijos ir šiandiena: senųjų žemaičių amatų integravimas į rajonų mokyklų technologijų disciplinų programą“ ir projektas, padedantis spręsti vaikų užimtumo problemą, įvairinantis mokinių popamokinę veiklą, – „Mokykla be pamokų: arklių priežiūros ir kalvystės pradžiamokslis Žemaitijos kaimo muziejuje“.

Žemaitijos kaimo muziejuje dirbu jau beveik tris dešimtmečius ir dažnai mąstau apie vieną svarbų dalyką. Pirma, kad kuo toliau eina laikas, tuo muziejai po atviru dangumi įgauna vis didesnę vertę. Antra, kuo toliau, tuo labiau lankytojai tolsta nuo to, ką mes rodome ir pasakojame. Jeigu šiandien tik antroji trečioji karta jau realiai neprisilietusi prie senųjų amatų, tai vėliau tas atstumas vis labiau didės. Tokios mintys ir atvedė prie projekto apie senuosius amatus idėjos gimimo. Juolab kad idėjai įgyvendinti turime idealias sąlygas. Tai ir autentiška aplinka, autentiški to meto įrankiai, o svarbiausia – dar yra gyvų senuosius amatus išmanančių žmonių. Projekto esmė – ne tik rodyti eksponatus, bet ir leisti juos paliesti, išmėginti, su jais padirbėti. Pasirinkome tris amatų rūšis: skiedrų gaminimas, stogų dengimas skiedromis ir klumpdirbystė. Projekte dalyvauja miesto bei kaimo specialiosios internatinės mokyklos mokiniai. Vaikai mokėsi patys. Muziejus atgijo. Senieji meistrai rodė, mokiniai kartojo, savo rankomis dirbo taip, kaip buvo dirbama prieš šimtą ar

daugiau metų. Galiu drąsiai teigti, kad tai buvo ne kasdienės pamokos mokyklų technologijų kabinetuose, o ištisa amatų mokykla. Tai viena projekto sėkmės pusė. Svarbu ir tai, kad per edukacinius renginius savaime vyksta krašto istorijos ir technologijų integracija, muziejaus edukacinės veiklos plėtra. Bet turbūt didžiausia sėkmė, kad vaikai džiaugėsi ir rodė didžiulį norą dalyvauti tokiose pamokose. Gaila, kad ribotos finansinės galimybės neleidžia patenkinti visų norinčiųjų.

Projekto „Mokykla be pamokų: arklių priežiūros ir kalvystės pradžiamokslis Žemaitijos kaimo muziejuje“ idėja kilo muziejuje, kuriame auginama žemaitukų veislės arklių banda. Muziejus jau nuo 2001 metų yra Žemaitukų arklių augintojų asociacijos narys. Per ekskursiją pastebėjau, kad vaikai veržte veržiasi prie besiganančių arklių. Subūrėme keletą mokinių grupių iš Telšių specialiosios internatinės mokyklos. Vaikai ateina ne tik pajodinėti, pasivažinėti puskariete. Pirmiausia jie mokomi, kaip elgtis su arkliais: šerti, girdyti, šukuoti, mokosi uždėti pakinktus, balną. Ir tik to išmokę, turi teisę sėsti ant pabalnoto arklio.

Šis projektas skirtas miesto mokyklų popamokinei veiklai pajvairinti. Tai galimybė vaikams mokytis prižiūrėti arklius, išmokti kai kurių su arkliais susijusių amatų: gaminti pasagas, odinius pakinktus, kaustyti arklius. Muziejus turi sąlygas ir įrenginius šiai veiklai vykdyti, yra darbuotojų, turinčių patirties mokyti vaikus prižiūrėti arklius. Edukaciniai renginiai skatina vaikų meilę gyvūnams, padeda spręsti jų užimtumo problemą.

Dovilė Lauraitienė

LGGRTC genocido aukų muziejaus vyr. edukologė

Genocido aukų muziejaus edukacinė programa „Atverta istorija“

Vilniaus centre stovi pastatas, kuriame nuo 1940 m. antrosios pusės iki pat 1991 m. rugpjūčio mėn. sovietinės represinės institucijos (NKVD ir NKGB–MGB–KGB) kūrė Lietuvos gyventojų trėmimų, suėmimų, kitaminčių persekiojimo, tautos siekio atkurti nepriklausomybę gniuždymo planus. Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministro bei Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos prezidento 1992 m. spalio 14 d. įsakymu jame įkurtas Genocido aukų muziejus. 1997 m. muziejus reorganizuotas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. kovo 24 d. nutarimu muziejaus steigėjo teises perėmė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC). Dabar muziejus yra šio

Centro Memorialinio departamento dalis.

Genocido aukų muziejus yra ne tik istorijos vertybių saugotojas, bet ir mokslo, švietimo centras. Nepamiršdamas saugoti istorinio palikimo muziejus stengiasi suartėti su lankytoju ir suteikti jam tai, ko negali naujausios civilizacijos priemonės – asmeniškai prisiliesti prie istorijos, individualiai pajusti ir išgyventi tam tikrą istorinį laikotarpį. Siekiant pritraukti naują ir platesnę auditoriją, muziejuje pradėtas vykdyti aktyvus neformalusis švietimas. Tai tapo prioritetine muziejaus darbo kryptimi. Remiantis muziejinės pedagogikos, psichologijos, muziejinkystės mokslu, kuriamos naujos ir tobulinamos anksčiau parengtos edukacinės progra-

mos, rengiami seminarai mokytojams, įvairios tematikos vakarai, filmų peržiūros ir kt.

Naudojant muziejaus rinkinius, ekspozicijas ir atsižvelgiant į mokymosi programą, išsilavinimo standartus bei metodines rekomendacijas, 2008 m. parengta ir dabar vykdoma edukacinė programa „Atverta istorija“. Ši programa siekia supažindinti su XX a. vidurio Lietuvos istorija: Sovietų Sąjungos įvykdyta Lietuvos okupacija ir aneksija, tautos kova dėl nepriklausomybės atgavimo, vykdytomis represijomis, pastangomis išsaugoti tautinę savastį kalinimo ir tremties vietose bei pačioje Lietuvoje. Edukacinė programa padeda mokiniams ir studentams geriau suprasti ir pagilinti mokykloje įgytas žinias, ugdo gebėjimą rinkti, analizuoti įvairiuose šaltiniuose esančią informaciją siejant ją į prasminę visumą, įgalina suvokti sudėtingą lietuvių tautai laikotarpį – partizaninio karo ir tremties priežastis, mastą, pasekmes. Taip ugdomas pilietiškumas ir tautinė savimone. Programa skiriama įvairių disciplinų (ne tik istorijos) pagrindinių, vidurinių, profesinių mokyklų, gimnazijų mokytojams ir mokiniams, kolegijų ir universitetų studentams bei dėsty-

tojams. Edukacinę programą „Atverta istorija“ sudaro teminės ekskursijos, edukaciniai užsiėmimai, dokumentinių filmų peržiūros.

Parengtos ir muziejaus ekspozicijose vedamos keturios teminės ekskursijos: „Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje“, „Partizaninis karas Lietuvoje“, „Neginkluotas pasipriešinimas 1954–1991 m.“ ir „Buvęs KGB vidaus kalėjimas“. Pastaroji – populiariausia. Teminėje ekskursijoje supažindinama su KGB vidaus kalėjimu, jame kalintų žmonių kasdieniu gyvenimu ir buitimi, patirtomis kančiomis, begalinėmis pastangomis siekiant nepasiduoti gniuždančiai tikrovei. Ekskursija baigiama patalpoje, kurioje vykdant mirties nuosprendį buvo nužudyta daugiau kaip 1 tūkst. nuteistųjų. Apibendrinus ekskursiją, vaikams išdalinami užduočių lapai. Taip patikrinamos žinios ir per ekskursiją pateikta informacija.

Muziejaus specialistai, remdamiesi muziejuje sukaupta vaizdine ir dokumentine medžiaga, filmuotais ir rašytiniais partizaninio karo dalyvių, jų rėmėjų, tremtinių ir politinių kalinių atsiminimais, parengė šešis edukacinius užsiėmimus: „Laisvės kovotojų kasdienybė: kova dėl

naujos idėjos

laisvės ir būvio“, „Partizanų karinė organizacija: 1944–1953 m.“, „Tremties ir kalinimo vietų geografija Sovietų Sąjungoje“, „Sovietų kalėjimai, lageriai ir tremtis: skiriamieji bruožai“, „Lietuvos dvasininkai sovietų lageriuose ir tremtyje“, „Vaikai tremtyje“, kuriuos vedė muziejaus edukologas. Pavyzdžiui, edukaciniame renginyje „Partizanų karinė organizacija: 1944–1953 m.“ supažindinama su partizaninio karo etapais ir jų skiriamaisiais bruožais, aptariamas Lietuvos partizanų struktūros kūrimas, trumpai pristatoma partizanų vadovybė, muziejaus ekspozicijoje supažindinama su partizanų uniforma. Mokiniai atlieka praktines užduotis. Edukacinis užsiėmimas „Tremties ir kalinimo vietų geografija Sovietų Sąjungoje“ pateikia žinių apie vieną iš trėmimų ir kalinimo lageriuose tikslų – darbo jėga aprūpinti tolimas, retai apgyvendintas ar negyvenamas Sovietų Sąjungos vietas. Paaiškinama, kuo skiriasi gamtinės ir gyvenimo sąlygos, taip pat darbai, kuriuos teko dirbti kaliniams ir tremtiniams iš Lietuvos. Siekiant

įtvirtinti žinias, atliekamos įvairios praktinės užduotys: dėliojama dėlionė, sprendžiamas kryžiažodis, pagal demonstruojamų dokumentinių filmų ištraukas nustatomos geografinės zonos ir įvardijamos vietovės.

Muziejuje sukaupta daug įvairios tematikos filmų. Edukacinės programos dalyviams siūlomi dokumentiniai filmai tremties ir ginkluotojo pasipriešinimo temomis. Pavyzdžiui, istorijos pamokoje supažindinant mokinius su partizaniniu pasipriešinimu 1944–1953 m. papildomos medžiagos galėtų suteikti Juozo Saboliaus ir Eugenijaus Ignatavičiaus dokumentinio filmo „Ketvirtasis prezidentas“ peržiūra. Šiame filme pateikiama Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Tarybos prezidiumo pirmininko, partizanų generolo Jono Žemaičio-Vytauto gyvenimo istorija, prisiminimais dalijasi J. Žemaičio sūnus Jonas Laimutis, buvusios partizanų ryšininkės Marija Žiliūtė, Rožė Jankevičiūtė ir kiti J. Žemaitį-Vytautą pažinoję asmenys. Daug

vertingos istorinės medžiagos pateikia ir kiti dokumentiniai filmai, pvz., Aleksandro Digimo „Ginkluotas pasipriešinimas“, kuriame pasakojama apie ginkluotą partizanų kovą prieš okupacinį SSRS režimą: analizuojamos partizaninio karo priežastys, apžvelgiami partizaninio karo etapai, partizanų karinė organizacija bei jų kasdienybė.

Muziejus nuolat bendradarbiauja su švietimo ir mokslo įstaigomis: mokiniai, studentai ir pedagogai tikslingai lanko muziejų. Trejus metus iš eilės vykdyti pilietinio ir tautinio ugdymo projektai.

2006 m. Genocido aukų muziejaus vykdytame projekte „Juodasis Birželis“ dalyvavo 2156 moksleiviai ir 199 mokytojai; vestos 99 teminės ir apžvalginės ekskursijos; surengta 50 dokumentinių filmų peržiūrų (per visus 2006 metus muziejų aplankė 5620 moksleivių, vestos 259 ekskursijos).

2007 m. vykdytame projekte „Pokario istorija jaunimui: tragiškieji XX a. Lietuvos istorijos puslapiai“ dalyvavo 3584 moksleiviai ir 370 mokytojų; vestos 166 teminės ekskursijos; vyko 16 edukacinių užsiėmimų; surengta 61 dokumentinių filmų peržiūra (per tuos metus muziejų aplankė 6965 moksleiviai, jiems surengtos 384 ekskursijos).

2008 m. vykdytame projekte „Pokario istorija jaunimui: tragiškieji XX a. Lietuvos istorijos puslapiai“ dalyvavo 3595 moksleiviai, 289 mokytojai (aktyviausiai dalyvavo vilniečiai: M. Mažvydo, M. Daukšos, Gerosios Vilties, Šv. Kristoforo vidurinės mokyklos). Buvo vestos 127 teminės ir apžvalginės ekskursijos, surengti 33 dokumentinių filmų seansai, 26 edukaciniai užsiėmimai (iš viso 2008 metais muziejų aplankė 9039 moksleiviai, jiems buvo suorganizuota 400 ekskursijų, 69 edukaciniai užsiėmimai, surengtos 82 dokumentinių filmų peržiūros).

naujos idėjos

Projekto vykdymo eigoje nemažo susidomėjimo sulaukė edukacinis užsiėmimas „Sovietų kalėjimai, lageriai ir tremtis: skiriamieji bruožai“. Mokiniai entuziastingai atlikinėjo pastabumą lavinančią užduotį. Buvo išdalytos fotografijų kopijos, kurias jie turėjo atpažinti, suskirstyti ir nuosekliai, logiškai pristatyti.

Iš demonstruojamų filmų populiariausias buvo „Gyveno senelis ir bobutė“.

Pirmą kartą muziejuje apsilankę moksleiviai rinkosi apžvalginę arba temines ekskursijas, iš kurių populiariausios – „Buvęs KGB vidaus kalėjimas“ ir „Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje“. Projekte dalyvavę mokytojai ir mokiniai apdovanoti muziejaus ekspozicijų katalogais, LGGRTC leidybos skyriaus išleistais leidiniais, projekto lankstukais.

Spalio 28 – 30 d. muziejuje vyko istorijos mokytojams vienos dienos seminaras „Pokario istorija mokyklai“. Jame dalyvavo 150 bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų iš aštuoniolikos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės, Utenos, Mažeikių ir kt.) bei devyniolikos rajonų. Seminarą svečių teisėmis stebėjo Švietimo ir mokslo mi-

nisterijos, rajoninių švietimo skyrių specialistai. Dalyviai buvo supažindinti su LGGRTC ir Genocido aukų muziejaus veikla bei perspektyvomis, muziejaus fonduose saugomais istorijos šaltiniais ir jų naudojimo galimybėmis. Jiems buvo pristatyta LGGRTC darbuotojų parengta metodinė-informacinė medžiaga – DVD plokštelė „Partizaninis karas Lietuvoje 1944–1953 m.“, LGGRTC vykdoma programa „Pokario istorija jaunimui“ ir Genocido aukų muziejaus edukacinė programa „Atverta istorija“: mokytojai dalyvavo edukaciniame užsiėmime, ekskursijoje, žiūrėjo dokumentinį filmą. Visiems dalyviams buvo padovanoti specialiai parengti ir darbui pamokose skirti atvirukų rinkiniai, tremties ir kalinimo vietų žemėlapiai, edukacinės programos „Atverta istorija“ lankstukai, muziejaus ekspozicijų katalogai, kiti LGGRTC išleisti leidiniai.

Tikimės, kad tiek Genocido aukų muziejaus vykdomas pilietinio ir tautinio ugdymo projektas, tiek ir jo edukacinė programa „Atverta istorija“ padeda jaunajai kartai geriau suvokti sovietinio okupacinio režimo nusikaltimus, antisovietinio pasipriešinimo būdus ir mastą, ugdo jaunimo pagarbą savo šalies istorijai ir laisvės kovotojų atminimui.

Deimantė Kondrotaitė

Šiaulių „Aušros“ muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus vedėja

Šiaulių „Aušros“ muziejaus edukacinė veikla

Šiaulių „Aušros“ muziejus – vienas iš didžiausių muziejų Lietuvoje, svarbi Šiaurės Lietuvos kultūros institucija – išsiskiria ne tik rinkinių ir ekspozicijų įvairove, turtinga istorija, edukacine veikla, bet ir dalyvauja įvairiuose kultūros procesuose – nuo masinių švenčių ir renginių organizavimo iki paskaitų, konferencijų, leidybinės veiklos, šiuolaikinių menininkų parodų rengimo ir pan.

Pastaraisiais metais „Aušros“ muziejus užsiima aktyvia edukacine veikla, siūlo pasirinkti įvairiausių edukacinių programų, kurios, bendradarbiaujant su mokytojais, švietimo skyrių darbuotojais, nuolatos tobulinamos ir kiekvienais metais atnaujinamos. Muziejus tapo kultūros ir švietimo centru, tikru mokytojų ir mokinių pagalbininku. Mažieji lankytojai ekspozicinė-

se bei specialiai kūrybinei veiklai pritaikytose erdvėse, tyrinėdami susipažįsta su kultūrinio Lietuvos palikimu. Muziejaus edukacinių programų privalumas – eksponatai ne tik demonstruojami, bet ir naudojami įvairioms užduotims. Taip vaikams leidžiama tiesiogiai prisiliesti prie daikto istorijos.

Pirmaisiais Atgimimo metais pradėta plėtoti edukacinė muziejaus veikla, kuri reiškėsi bendromis su moksleiviais etnografinėmis, istorinėmis ekspedicijomis, teminėmis ekskursijomis, paskaitomis, konkursais, ir tik 1996 m. pradėtos kurti edukacinės programos, remiantis Didžiosios Britanijos bei Švedijos muziejinių patirtimi. Pirmoji edukacinė programa „Surask panašų eksponatą ekspozicijoje“ vyko etnografijos ekspozicijoje ir buvo skirta 1–4 klasių moksleiviams.

naujos idėjos

Nuo 1998 m. pradėti rengti šviečiamieji projektai Atviros Lietuvos fondui, Kultūros ir sporto rėmimo fondui, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Etninės ir regionų kultūros projektų rėmimo programoms. Projektuose edukacinės programos pateiktos kaip specialiųjų mokymo formų plėtotė. Edukacinę veiklą skatino ir tarptautinius seminarus organizavo Kultūros ministerija, Lietuvos muziejų asociacijos Švietimo sekcijos valdyba, Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, kuriame muziejininkai sėmėsi naudingų žinių šiai veiklai plėtoti.

1999 m. Aušros alėjos rūmuose įkurta Senųjų amatų troba, kuri sustiprino persikėlimo į kitą epochą įspūdį. Joje ir šiandien vyksta įdomios ir gausiai moksleivių lankomos pratybos: „Puodų lipdymas senoviniais būdais“, „Virvučių vijimas su akmenukais“ ir „Senovės raštinė“.

Muziejinės edukacijos pagrindas – eksperimentu pagrįsta istorijos proceso atskiro elemento rekonstrukcija, vaizdžiai iliustruojanti

skirtingų epochų materialų pasaulį ir dvasinį gyvenimą. Idėja atskleisti praeities žmonių gyvenimą taikant praktinę veiklą yra įdomi, patraukli ir dėl to ja pasiekama kur kas daugiau nei pasakojimu. Moksleivius į muziejų traukia netradicinė aplinka ir puiki galimybė ne tik pamatyti, išgirsti, bet ir patiems aktyviai dalyvauti edukacinėse programose. Kad moksleiviai ir mokytojai lengviau orientuotųsi pateiktoje programų gausoje, nuo 2001 m. leidžiamas leidinys „Muziejus – mokyklai“. Jame pristatomos edukacinės programos, suskirstytos į temas: archeologija, etnografija, istorija, dailė, fotografija, technikos istorija, literatūra, restauravimas. Kiekviena tema turi teorinę ir praktinę dalis. Pavyzdžiui, tema **archeologija** skyla į teorinę dalį – temines ekskursijas: „Šiaulių krašto praeitis nuo seniausių laikų iki XVII amžiaus“, „Senovės gyvenvietės ir kapinynai Šiaulių mieste“, „Kaip išgauti geležį?“, „Archeologiniai kasinėjimai Šiaulių senamiestyje“, „Žymiausi Šiaulių krašto piliakalniai“, ir pratybas: „Archeologinis kostiu-

mas ir virvučių vijimas su akmenukais“, „Puodų lipdymas senoviniais būdais“. Temos **etnografija** teorinę dalį sudaro teminės ekskursijos: „Valstiečių butis ir būtis XIX a. pab.–XX a. I p.“, „Pagrindiniai amatai Lietuvos kaime“, „Senolių kaimo gryčioj...“, „Lietuvių liaudies kalendorinės šventės (Užgavėnės, šv. Velykos)“, „Lietuvių tautinis kostiumas“, „Žemaitės moters tautinis kostiumas“, „Liaudies menas ir tradicijos“, o praktinę – pratybos: „Kiaušinių marginimas“, „Pynimas iš vytelių“, „Žaislai iš šiaudų“, „Vėlinių žibintų lipdymas“. Naudojantis tokia pat struktūra išdėstomos ir kitos edukacinių programų temos. Šiandien muziejus pristato mokyklai 8 temas su 33 pratybomis.

Kad edukacinė veikla reikšminga mokymo procesui, tai rodo jau keliolika metų iš eilės „Aušros“ muziejaus organizuojama akcija „Pirmoko diena muziejuje“. Ypatingą dėmesį skiriant mažųjų visuomenės narių žinioms ir gebėjimams ugdyti, Šiaulių miesto ir apskrities bei kitų regionų pirmokams yra rengiama akcija, kuri kaskart sulaukia palankaus švietimo bendruomenės įvertinimo. Vienas svarbiausių šios akcijos tikslų – supažindinti mažuosius su muziejumi ir jo vertybėmis, plėsti jų pažinimo ribas netradicinėje aplinkoje, skatinti domėjimąsi savo krašto, tautos praeitimi, senąja kultūra, papročiais. Naudojant įvairias edukacinio darbo formas, vaizdines bei metodines priemones, siekiama kryptingai lavinti, mokyti bei ugdyti mažųjų gebėjimus. Nuo pat pirmo jų apsilankymo muziejuje stengiamasi sukurti žaismingą ir kūrybingą aplinką, leidžiančią atsipalaiduoti ir jaustis patogiai. Pirmokams siūlomos teminės ekskursijos ir pratybos, per kurias jie gali pabuvoti dvare, sužinoti apie saugaus dviračių eismo taisykles, susipažinti su elektros gamybos paslaptimis, susikurti vienetinius šventinius atvirukus, tradicinę Užgavėnių kaukę ir dar daug mielių smulkmenėlių, priminsiančių apsilankymą muziejuje.

2009 m. vasario mėn. visuomenei pateiktas naujas edukacinių programų ciklas „Šeimos sa-

vaitgalis muziejuje“. Kaip žinia, šeima yra žmonių kultūrinių, dorovinių vertybių puoselėtoja ir skleidėja. Jos narių buvimas drauge, bendra kūryba, tikslai stiprina darną ir tvirtumą, skatina savitarpio pagalbą, atsakomybę vienas už kitą, toleranciją – taip puoselėjamos tradicinės šeimos vertybės. Tuo vadovaujantis siekiama, kad ir vaikai, ir tėveliai, ir seneliai turėtų vienodas galimybes kurti, eksperimentuoti, pasivaržyti, tiesiog linksmai, įdomiai praleisti laiką ir išmokti įvairių senovinių amatų. Sėkmingas projektas įrodė, kad mieste trūksta turiningų, skatinančių kūrybą, pramogų, leidžiančių šeimoms pabūti kartu. O muziejus tai gali pasiūlyti.

Būtina paminėti ir visiškai naują požiūrį į edukacinę veiklą pristačiusį edukacinių programų ciklą „Ekspedicija A.I.N.I.S.: atrask, išgirk, nagrinėk, išsiaiškink, sužinok“, parengtą 2008 m. ir skirtą „Aušros“ muziejaus 85-mečiui. Ekspedicijos tikslas buvo surinkti įdomiausių bei vertingiausių „Aušros“ muziejaus eksponatų lipdukų kolekciją ir užpildyti edukacinių programų lankstinuką „Ekspedicija A.I.N.I.S.“. Ciklą sudarė edukacinės programos: „Rytai – Vakarai“, „Kalbanti dėžutė“, „Karinė paslaptis“, „Kelionė dviem ratais“. Dalyviai, išklause istorijas apie Rytų ir Vakarų civilizacijų panašumus ir skirtumus, radijo aparato tobulėjimą, akmens amžiaus žmogaus gyvenimą bei dviračio atsiradimą Lietuvoje, turėjo atlikti painias užduotis ir surinkti 16 lipdukų.

Kalbant apie muziejinę edukaciją, negalima neužsiminti ir apie XX a. pab. Lietuvoje drauge su nepriklausomybe atsiradusių edukacinių gyvosios istorijos švenčių, kurios atvėrė naujas galimybes „išeiti“ į visuomenę. Gyvoji istorija – tam tikro istorinio laikotarpio gyvenimo rekonstrukcija, pagrįsta eksperimentu arba perimta patirtimi. Rekonstrukcija leidžia geriau iliustruoti atitinkamo istorinio laikotarpio materialųjį ir dvasinį pasaulį. Pirmieji su gyvosios istorijos idėja susipažino archeologai eksperimentatoriai, po vieną ar grupelėmis keliaudami po svečias šalis. Gyvosios istorijos šventės

naujos idėjos

plečia muziejaus edukacijos galimybes: šventėje dalyvauja visų amžiaus grupių žmonės, joje veiklos randa visų socialinių sluoksnių atstovai, netgi tie, kurie paprastai į muziejų neateina.

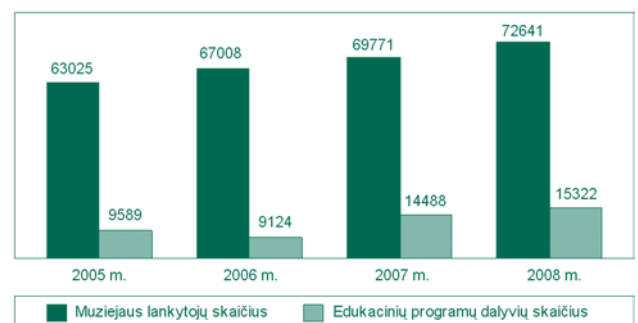
Šiaulių „Aušros“ muziejus buvo vienas iš pirmųjų Lietuvoje, pradėjusių organizuoti gyvosios istorijos šventes dar 2000 m. Tokios šventės – Senųjų amatų dienos – iki 2007 m. vyko prie Žaliūkių vėjo malūno. Per šventes buvo sukuriama praeitų amžių aplinka, atitinkamo laikotarpio drabužiais apsirengę dalyviai demonstravo amatus, kasdienius darbus, inscenizavo mūšius. Pirmosios šventės buvo skirtos priešistoriniam laikotarpiui, jose dalyvavo klubų „Pajauta“, „Senās vides darbnīca“ (Latvija) eksperimentatoriai. Vėliau šventės temos priartėjo prie XX a., o apsisistota buvo ties tarpukariu. Temos pasirinkimą nulėmė gausūs ir reikšmingi „Aušros“ muziejaus Etnografijos skyriaus rinkiniai, malūno aplinka. Senųjų amatų dienose būdavo sulaukiama didelio būrio lankytojų (apie 5 000). Šventė tapo populiari ir žinoma visoje Šiaurės Lietuvoje. 2008 m. rugpjūčio mėn. prasidėjo Žaliūkių vėjo malūno restauravimo darbai. Įgyvendinus šį projektą, restauruotas malūnas su šalia atkurtu malūnininko namu

taps muziejaus edukaciniu etnocentru – čia bus rengiamos edukacinės programos, vėl organizuojamos gyvosios istorijos šventės. Edukacinė veikla bus orientuota į amatų mokymą ir demonstravimą remiantis liaudies tradicijomis bei objekto specifiškumu.

2003–2005 m. „Aušros“ muziejus drauge su regionine televizija „S plus“ sėkmingai įgyvendino edukacinį televizijos projektą „Įdomioji Šiaulių istorija“, reprezentuojantį krašto istorijos ir kultūros paveldą. Projektas pasiekė ir tą auditorijos dalį, kuri muziejuje iki šiol niekada nesilankė ar apskritai apie jį nedaug ką žinojo. Dvidešimt penkių pusvalandinių edukacinių televizijos laidų cikle atgijo iš muziejinių eksponatų, ekspozicijų fragmentų ir miestiečių atsiminimų nuotrupų sulipdytas gyvas miesto praeities paveikslas. Šiandien edukacinis televizijos laidų ciklas „Įdomioji Šiaulių istorija“ rodomas Ch. Frenkelio viloje kino teatre „Kapitol“ ar mokyklose per pamokas.

Edukacinė muziejaus veikla kiekvienais metais plečiasi, auga edukacinių programų dalyvių skaičius. Šį kitimą iliustruoja pateikta lentelė.

Bendras muziejaus lankytojų ir edukacinių programų dalyvių skaičius 2005–2008 m.

Dar prieš dešimtį metų su pavydu žiūrėjome į Vakarų Europos muziejų įdirbį edukaciniame veikloje. Šiandien padėtis – tolygi. Tiesa, negalime konkuruoti materialinėje srityje, bet kūrybiškumas, mokėjimas išsiversti minimaliomis sąnaudomis duoda puikių rezultatų.

Marijona Mieliauskienė

Rokiškio krašto muziejaus direktorės pavaduotoja

Vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacija Rokiškio krašto muziejuje

Vienas svarbiausių muziejaus tikslų – propaguoti ir populiarinti muziejaus vertybes, skatinti moksleivių domėjimąsi savo krašto praeitimi, materialine ir dvasine kultūra. Šiam tikslui įgyvendinti kuriamos edukacinės programos. Rokiškio krašto muziejus siekia edukacinėse programose panaudoti sukauptus materialinės ir dvasinės kultūros lobius. Įtaigumui, aktyvumui stengiamės išnaudoti ir muziejaus aplinką: ekspozicijas, didžiulį parką (16 ha), XIX a. valstiečio sodybos pastatus. Siekiame, kad pamokos muziejuje būtų visiškai kitokios negu mokykloje. Tam pasitarnauja autentiška aplinka ir daiktai, speciali muziejinė apranga ir įvairios detalės. Svarbiausia, kad čia mokomasi iš pirminių šaltinių. Mūsų muziejuje edukacinės programos rengiamos panaudojant tai, kas

geriausio sukaupta muziejuje per 76 gyvavimo metus.

Nuo 2007 m. edukacinės programos pradėtos rengti pagal ciklus. Vienu sėkmingiausių projektu edukacinių programų ciklą „Rokiškis – mano gimtinė“. Jis apėmė temas, kuriose buvo atskleidžiama Rokiškio krašto istorija, kultūra, papročiai.

Edukacinėmis programomis siekiama vaikus ir jaunimą supažindinti su Rokiškio krašto senove („Medžiotojo Roko pasakojimai apie Rokiškio miesto senovę“, „Ką mena Nepriklausomybės aikštė – Rokiškio miesto širdis?“), istoriniais įvykiais („Vasario 16-oji. Kas ji mums?“, „Pasisvečiuokime rokiškėnų tarpukario Lietuvos ministrų pirmininkų tėviškėse“, „Knygų

naujos idėjos

gabenimo gadynė“, Žeminių paslaptis atskleidus“), papročiais, kultūra, gamta, menu („Papročiai ir tradicijos“, „Lino kelias“, „Margučių ridenimo šventė“, Verpstės ir jų ornamentai“, „Kiaušinių dažymas vašku“, „Rudens spalvos“, „Žvakių liejimas“, „Kryždirbystė“, „Sūrio kelias“).

Edukacinės programos „Sūrio kelias“ atsiradimą inspiravo Anykščių muziejaus vedama edukacinė programa „Duonos kelias“. Aišku, reikėjo derintis prie esamų sąlygų. Iš pradžių planavome, kad edukacinės programos metu slėgsime sūrį, tačiau šios minties teko atsisakyti dėl higieninių reikalavimų šiam darbui, dėl ilgo gaminimo proceso ir kitų reikalingų sąlygų nebuvimo. Nuspręsta demonstruoti sūrių gamyboje naudotus įrankius ir vaišinti keletu sūrių rūšių. Pagyvenusiems lankytojams įrankiai primena vaikystę, o jaunimui – tai egzotika.

2008 m. Rokiškio krašto muziejus parengė edukacinių programų ciklą „Aukštaitija – mano gimtinė“, skirtą Utenos ir Panevėžio apskritims (10 rajonų). Buvo parengtos edukacinės programos, kurios aktualios ne tik Rokiškio rajono, bet ir visos Aukštaitijos vaikams ir jaunimui. Į šį

ciklą įtrauktos atnaujintos ir visiškai naujos programos: „Mano prosenelių vaikystė“, „Svečiuose pas garsiuosius Aukštaitijos grafus Mariją ir Reinoldą Tyzenhauzus“, „Mano tėvelis buvo kalvelis“, „Ed, rali“, „Aukštaitiškų pintinių juostų pynimas“, „Gobeleno audimas“, „Keliaukime pokario Aukštaitijos partizanų kovų ir žūties vietomis“, „Lenkiuos žemai, keliu aukščiausiai...“ (rugiapjūtės papročiai), „Aukštaitiški kūčių valgiai ir papročiai“. Vykdam šį projektą, pasiūti istoriniai kostiumai – garsiausių Tyzenhauzų moterų išei-ginės suknelės.

Ciklo „Aukštaitija – mano gimtinė“ edukacinės programos pateisino muziejininkų lūkesčius: yra labai populiarios, mėgstamos. Muziejus sulaukia užsakymų ne tik iš Panevėžio ir Utenos apskričių, bet ir iš Kauno, Vilniaus apskričių, ypač iš Vilniaus miesto mokyklų.

Rokiškio krašto muziejus garsėja vienintele Lietuvoje prakartėlių kolekcija, kuri irgi yra naudojama edukacinei veiklai. Parengtoje programoje „Kalėdų rytą prakartėlė kūdikėlis gimė...“ vaikai supažindinami su prakartėlių kūrimo istorija, personažais bei patys kuria prakartėlę.

Šio projekto idėjos – prakartėlių kūrimas – plačiai pasklido po visą Lietuvą, užkrėtė kitų rajonų vaikus dalyvauti prakartėlių parodose.

Nuo 2004 m. muziejus organizuoja Aukštaitijos vaikų ir jaunimo šventę „Kalėdų žvaigždės“. Ją remia Kultūros ministerija, Panevėžio apskritis ir Rokiškio rajono savivaldybė. Ši šventė apima edukacines programas, koncertus, spektaklius, pokalbius, parodas.

Rokiškio krašto muziejaus aplinka – parkas, XIX a. valstiečio sodybos pastatų ansamblis padiktavo keletą temų edukacinėms programoms. Juk būtų nesuprantama, jeigu buvusios kalvės žaizdre nerusentų ugnis, nesigirdėtų kūjo smūgių, o pro duris neišeitų paišinas kalvis. Suremontavome žaizdrą, įsigijome dumplės, kitų kalvio įrankių ir parengėme edukacinę programą „Mano tėvelis buvo kalvelis...“.

Egzotiškiausias valstiečio sodybos pastatas (XX a. žmogaus akimis) – dūminė pirkia su šiaudiniu stogu, be kamino, pora delno didumo langelių, žemos durys, viduje asla. Šioje aplinkoje vedame edukacines programas „Mano prose-

nelių vaikystė“, „Slaptoji mokykla“, „Lino kelias“. Pastaroji programa įgyvendinama nuo 2000 m. Linininkystės tradicijos Rokiškio krašte labai senos. Jau XIX a. Rokiškio linai turėjo didelę paklausą Rygoje, Karaliaučiuje, didelėje carinės Rusijos dalyje. Linas – bene vienintelis laukų augalas, nusipelnantis tokios pagarbos, kad būtų apdainuotas. Šią programą įgyvendinant mokiniai susipažįsta su linų apdorojimo etapais ir įrankiais, papročiais, burtais, atlieka su tuo susijusias užduotis, mena mįsles, dainuoja dainas. Sužinoję apie „lino kančią“, vaikai prie kluono sėja sėmenis, spėja, kokie užaugs linai.

Atvykusius į „Slaptąją lietuvišką mokyklą“ vaikus pasitinka „daraktorė“, kuri pirmiausia visus supažindina su XIX a. bendra padėtimi Lietuvoje, slaptos mokyklos mokymosi sąlygomis, vadovėliais. Mokiniai tampa XIX a. II pusės mokyklos mokiniais: skaito to meto slapta gabentas knygas, „graždanka“ spausdintus tekstus, rašo žąsies plunksna „atsišaukimus, prašymus carui“, atlieka kelias užduotis. Saugodamiesi „žandarų“ vaikai pasirengę dirbti įvairius dar-

naujos idėjos

bus: vieni plėšo plunksnas, kiti grūda sėmenis.

Edukacinė programa „Mano prosenelių vaikystė“ pradedama išsiaiškinant visų sodybos pastatų paskirtį, o po to vaikai suguža į dūminę pirkia, kurioje XIX a. interjeras: sukamosios girnos, piestos, piestelės, senovinis akmenų židinyš, mediniai kibirai, gyvenamajame kambaryje – stalas, suolai, lova, lopšys, spintelė ir t.t. Židinyje kūrenasi ugnis, dūmai truputėlį griaužia akis. Tik spėję išklausti pasakojimo apie grūdų malimą, vaikai labai noriai ima patys malti grūdus. Kiti tuo metu grūda piestose linų sėmenis. Gyvenamajame kambaryje gana tamsu, nes ten dega tik balanos žibinčiuje, tačiau ir prieblandoje galima apžiūrėti kraikubilį ir jame esančius audeklus: drobės, rankšluosčius, lovatieses... Jau įsijautę į XIX a. aplinką, vaikai sėda aplink stalą ir ima plėšyti plunksnas. Įdomu stebėti, kaip jie susikaupia, nurimsta, nutyla. O po to ateina eilė senovinėm mįslėm, minklėm. O kaip sudėtinga pinti aukštaitiškas juostas! Ir visi nori pabandyti. Nejučia ateina laikas senoviniams žaidimams ir sūpynėms. Po

pamokos paklausus, ar patikęs XIX a. vaikų gyvenimas, atsakymas visada būna teigiamas.

Edukacinė programa „Ėd' ralio“ parengta pradinių klasių moksleiviams. Ji vyksta muziejaus parke, prie klėtelės. Ši programa – trumpas sugrįžimas prieš šimtmetį, į praeitį, į piemenų laikus. Įgyvendinant programą moksleiviai susipažįsta su piemenų muzikos instrumentais: švilpynėmis, kleketu, terkšle, mediniais varpeliais, su kerdžiaus trimitu; su piemenų apavu bei apranga, sužino garsažodžio „ralio“ reikšmę. Vaikai išmoksta garsų pamėgdžiojimų: lakštingalos, uodo, gandro, gegutės, pempės; dainuoja piemenų dainas. Be to, išsiaiškinama, kodėl tokia brangi buvo piemenukams saulė. Moksleiviai susipažįsta su Jurginių apeigomis: sužino, kodėl pirmą kartą išgenant bandą reikia gyvulius aprūkyti šventintais žolynais, ką reiškia po tvarto slenksčiu dedama užrakinta spyna ir du dažyti kiaušiniai (Jurgučiai). Moksleiviai, pridėję ausį prie žemės, klausosi, ką žemė kalba. Taip anksčiau šeiminingė eidavusi klausytis rugių kalbos. Taip sužino apie duonos reikšmę Jurginių papročiuose. Paskutinis akcentas

– piemenų linksmybės. O didžiausia piemenų šventė – Sekminės. Todėl trumpai susipažįstama su Sekminių papročiais ir linksmybėmis, pašokamas nuotaikingas ratelis „Gaspadinė ant Sekminių“.

Kasmet muziejus įrengia vis naujas patalpas edukacinėms programoms. Per praėjusius dvejus metus įrengtos dvi edukacinės klasės, kuriose vedamos etnografinės edukacinės programos „Žvakių liejimas“, „Kiaušinių dažymas vašku“, „Aukštaitiškų juostų pynimas“, „Kalėdų rytą Kūdikėlis gimė...“. Ypač populiarius „Žvakių liejimas“. Čia mokiniai išmoksta senoviniu būdu lieti žvakes, sužino apie senovinius ugnies garbinimo papročius...

Labai mėgstamos programos, kuriose yra praktinių užduočių. Veikla labiausiai traukia pradinukus ir 5–6 klasių mokinius. Jie viską nori padaryti patys, viską paliesti. Vyresnieji mokiniai jau nori parodyti, kad jiems viskas žinoma, kad jų jau nieko nenustebinsi. Tačiau, kai išvysta nematytus įrankius, padargus, nusimeta abejingumo kaukes ir labai noriai griebiasi senovinių darbų.

Kai kurios edukacinės programos įgyvendinamos ekspozicijose: „Vasario 16-oji. Kas ji mums?“, „Svečiuose pas garsiuosius Aukštaitijos grafus Mariją ir Reinoldą Tyzenhauzus“, „Aukštaitiški kryžiai ir jų kūrėjai“.

Edukacinių programų rengėjai neapsiribojo tik muziejaus erdve. Parengta keletas edukacinių programų, kuriose numatytos kelionės po rajoną: „Pasisvečiuokime rokiškėnų tarpukario Lietuvos ministrų pirmininkų tėviškėse“ (Ilgalaukių kaimas – Juozo Tūbelio gimtinė; Kurkliečių kaimas – Antano Tumėno gimtinė; Kuodiškių kaimas – Vlodo Mirono gimtinė), „Žeminių paslaptis atskleidus“, „Keliaukime Aukštaitijos pokario partizanų kovų ir žūties vietomis“. Dalyvaujantys šioje edukacinėje programoje brenda per pelkes, kol pasiekia atstatytas partizanų žemines. Prie jų, susėdę ant rąsto ar kelmo, klausosi pasakojimų apie tose vietose veikusių partizanų veiklą, žeminėse pajaučia šaltį ir drėgmę, kurį turėjo kęsti Lietuvos partizanai.

Edukacinė veikla nebūtų tokia ženkli, jeigu muziejus nerašytų projektų jai plėtoti. Be

naujos idėjos

minėto projekto „Kalėdų žvaigždės“, Kultūros ministerija parėmė projektus „Prosenelių amatai – šiuolaikiniam jaunimui“, „Liongino Šepkos premijos laureatų kūryba – jaunimo patriotizmo, tautiškumo ir kūrybiškumo ugdymui“. Švietimo ir mokslo ministerija irgi rėmė keletą projektų: „Rokiškis – mano gimtinė“ (savivaldybės lygmeniu), „Aukštaitija – mano gimtinė“ (respublikos lygmeniu). Bendradarbiaujant su rajonų švietimo centrais buvo surengtas seminaras mokytojams. Į kvietimą dalyvauti seminare pirmiausia atsiliepė Rokiškio, Zarasų, Utenos ir Panevėžio pedagogai. Po seminario, edukacinių programų pristatymo vykdavo diskusijos, išsakytų siūlymų ir pastabų aptarimas. Edukacinės programos buvo pildytos, koreguotos atsižvelgus į mokytojų pastabas.

Iš projektinių lėšų muziejus išleido leidinį „Aukštaitija – mano gimtinė“ (1500 egz. tiražu) ir išplatino įvairioms Lietuvos mokykloms. Buvo parengtos dėlionės, įsigyta senovinių kalvio darbo įrankių, monetų ruošinių, įrengta edukacinė klasė, pasiūti drabužiai edukacinių programų vedėjams, įsigyta kitų priemonių,

reikalingų programoms.

Rokiškio krašto muziejus bendradarbiauja su įvairiomis institucijomis, kurios suinteresuotos edukacinių programų kūrimu ir jų įgyvendinimu; pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su Rokiškio rajono švietimo centru, Panevėžio kolegijos Rokiškio filialu, Rokiškio jaunimo centru, Rokiškio muzikos mokykla, Panevėžio rajono pedagogų švietimo centru, Rokiškio pradinių klasių mokytojų metodine taryba, Romuvos ir J. Tūbelio gimnazijomis, Rokiškio r. tautodailininkais.

2007–2008 m. edukacinių programų ciklas buvo pristatytas ne tik Rokiškio rajono mokytojams, bet ir Panevėžio apskrities metodinės praktinės konferencijos „Pedagoginių idėjų mainai“ dalyviams. Programa „Sūrio kelias“ buvo pristatyta Lietuvos jaunųjų gamtininkų centro organizuotose kultūros dienose „Lietuviais esame mes gimę“. Nuolat bendradarbiaujama su Panevėžio ir Utenos apskričių visų rajonų švietimo centrais ir mokyklomis, mokytojų metodinėmis tarybomis. Apie edukacines programas išsiunčiami elektroniniai laišukai visoms

švietimo įstaigoms. Informacija skelbiama elektroninėse svetainėse: www.muziejai.lt; www.eb.lt; www.rokiskis.lt, laikraščiuose „Panevėžio rytas“, „Gimtas Rokiškis“. Informacija teikiama ir muziejuje: dalinamos skrajutės, lankstinukai.

Reportažus iš edukacinių programų „Sūrio kelias“, „Kiaušinių dažymas vašku“, „Sugrįžusios gyventi...“ transliavo Lietuvos radijas ir LNK televizija.

Bendradarbiavimas su mokyklomis duoda gerų rezultatų. 2006 m. edukacinėse programose pabuvojo 3379 dalyviai; 2007 m. – 9428 dalyviai; 2008 m. – 16904 dalyviai. Per keletą metų pastebėjome tokią tendenciją: edukacines programas užsisakinėja vis daugiau suaugusiųjų.

Rokiškio krašto muziejus 2009 m. parengė ir iš Švietimo ir mokslo ministerijos (respublikos lygmeniu) gavo finansavimą naujam edukacinių programų ciklui „Tūkstantmečio žingsniai per Aukštaitiją“. Šio ciklo uždaviniai – supažindinti Aukštaitijos vaikus ir jaunimą su svarbiausiais 1000-mečio įvykiais, kurie aktualūs šiam kraštui: nuo sėlių genčių gyvenimo praėjusiais

mūsų eros amžiais iki dabartinių laikų.

Iš ankstesnio projekto „Aukštaitija – mano gimtinė“ pasiūti istoriniai kostiumai pasitarnavo rengiant naują edukacinę programą „Sugrįžusios gyventi“. Programai panaudota Sofijos Tyzenhauzaitės knygos „Reminiscencijos“, Gabrielės Giunterytės prisiminimų knygos „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“ ištraukos. Keturios garsios Tyzenhauzų moterys pasakoja apie savo gyvenimus, veiklą, nuveiktus darbus – pastatytas bažnyčias, nutapytus paveikslus, parašytas knygas. Jų žodžius palydi XIX a. muzikiniai kūriniai, atliekami pianistės. Kai Sofija Tyzenhauzaitė – de Šuazel kalba apie pokylį Zakrete, kuriame dalyvavo Aleksandras I, polonezą šoka choreografijos mokyklos mokiniai.

Lankytojų skaičius muziejuje kasmet auga. Muziejininkai, rengdami įvairius edukacinius projektus, nori ne tik pritraukti kuo daugiau vaikų ir jaunimo, bet ir išsiugdyti naują kartą, kuriai labiau rūpėtų istorija, tradicijos, savo krašto kultūra, dvasinės vertybės.

Lina Paukštienė

Lietuvos dailės muziejaus Ryšių su visuomene centro vedėja

Šeimų poreikių tyrimas Lietuvos dailės muziejuje

Šeimų poreikių tyrimas Lietuvos dailės muziejuje buvo atliktas įgyvendinant projektą „At-raskime paslaptinę meno pasaulį ir kurkime drauge“, skirtą šeimoms. Projektą rėmė Baltijos kultūros fondas ir Švedijos ambasada, siekdami padėti Meno pažinimo centrui skatinti šeimų lankymąsi muziejuje, kad ateityje susiformuo-tų laisvalaikio leidimo muziejuje tradicija. Šia iniciatyva taip pat buvo siekiama atkreipti kitų institucijų dėmesį ir skatinti aktyviai spręsti šei-mų laisvalaikio problemas.

Šio ciklo tikslas – sudominti atėjusią šeimą eksponuojama paroda, įkvėpti kūrybai sutei-kiant progą smagiai ir aktyviai kartu praleisti laiką. Be abejonės, projektas turėjo būti lydimas vaišių, todėl po kiekvieno kūrybinio renginio Švedijos ambasada visus dalyvaujančius šeimų narius vaišino bandelėmis ir sultimis.

Kiekvienas projekto kūrybinis renginys tu-rėjo savo tikslą, struktūrą ir laiko rėmus, o svar-biausias vaidmuo juose teko Meno pažinimo centro edukatorėms. Toks modelis pasirinktas todėl, kad iš stebėjimo patirties buvo akivaizdu, jog į Lietuvos dailės muziejų atėjusios šeimos dar neturi pakankamų įgūdžių, žinių ir patirties savarankiškai, turiningai leisti laisvalaikį.

Visi renginiai turėjo vienodą, iš dviejų dalių susidedančią struktūrą. I dalis buvo daugiau te-orinė, joje šeima buvo supažindinama su paro-da, jos tema ar menininku, galėjo bendrauti su vadove ir tarpusavyje, užduoti rūpimus klau-simus, diskutuoti. Ir vaikai, ir tėveliai buvo skati-nami mąstyti, aktyviai dalyvauti, ieškoti atsaky-mų. I dalis užtrukdavo nuo 20 iki 30 minučių, priklausomai nuo susirinkusių vaikų amžiaus.

II dalis – praktinė, jos metu šeima buvo supa-žindinama su tam tikra technika, priemonėmis ar saviraiškos galimybėmis ir galėjo laisvai pasi-nerinti į kūrybinį, žaidybinį ar teatralizuotą vyks-mą. II dalis užsitęsėdavo iki dviejų valandų ir net po tokio laiko šeimos neskubėdavo išeiti. Tyri-mo laikotarpiu, 2007 metų kovo – gegužės mė-nesiais, projekte dalyvavo 450 lankytojų, vesta 14 popiečių.

2007 metų kovo mėnesį kūrybiniai šeimų susitikimai vykdavo kas šeštadienį, 12 valan-dą Vilniaus paveikslų galerijoje, ekspozicijoje „Lietuvos dailė XVI–XX a. pr.“. Susipažinusios su Chodkevičių rūmais, išgirdusios apie įdo-mesnius rūmų gyvavimo įvykius, susirinkusios šeimos tapo rūmų dailininkais ir kūrė savo su-galvotą rūmų interjerą. Taip pat tyrinėjo vieno įžymiausių XIX a. portretistų – Jono Rustemo – kūrybą. Vėliau, vaikai apibrėžę mamos ar tėčio siluetus, kūrė senovinius portretus. Išgirdusios apie Vilniuje gyvenusius įžymius XIX a. veikėjus, jų pomėgius, gyvenimo būdą, madas, šeimos susipažino su tuo metu paplitusia ir mėgstama pramoga – žaidimu kortomis. Apžiūrėję dai-lininko Rustemo sukurtas kortas, pasigamino savo ir visi kartu, susėdę ant pagalvėlių, žaidė linksmą žaidimą. Per paskutinę popietę šeimos apžiūrėjo ekspozicijoje esančius XIX a. Vilniaus vaizdus ir, susidėjusios kūrinių reprodukcijas į aplankus, išėjo pasivaikščioti po Vilniaus sena-miestį, visi drauge mėgindami atsekti, kas nuo to laiko pasikeitė, o kas išliko.

Balandžio mėnesį popietės vyko Radvilų rūmuose, Vytauto Kazimiero Jonyno kūrybos parodoje, skirtoje dailininko gimimo šimtme-

čiui. Šeimos ne tik sužinojo apie vieną iškiliausių lietuvių dailės istorijos asmenybių, bet ir patys įsiliejo į nekasdienį kūrybinį vyksmą Radvilų rūmuose esančioje dirbtuvėje. Susipažinę su dailininko Jonyno sukurtomis iliustracijomis, tėvai su vaikais pasigamino rankų darbo popieriaus lapus ir visi drauge bandė sukurti savo šeimos mėgstamiausios knygos viršelį. Ištyrinėję dailininko grafikos darbus, jie trumpai susipažino su įvairiomis grafikos technikomis, vėliau dirbtuvėje kūrė ekslibrius, kartono ir linoražinius, vėliau darbus atspaudė naudodami specialius dažus. Paskutiniame kūrybiniame renginyje šeimos gilinosi į vitražo techniką ir kūrė vitražų projektus. Dauguma per popietes sukurtų darbų buvo eksponuojama Meno pažinimo centro patalpose.

Gegužės šeštadieniais šeimos rinkdavosi Taikomosios dailės muziejuje, parodoje „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų radiniai“. Šeimos tyrinėjo archeologinius radinius, patvirtinančius, jog ilgus amžius Vilniaus Žemutinė pilis – Lietuvos didžiojo kunigaikščio

rezidencija – buvo ir meno bei amatų centras. Vėliau visi muziejaus lankytojai tapo valdovų amatininkais bei menininkais – koklininkais, juvelyrais, tapytojais – ir kūrė įvairiausių daiktus, kuriuos rodė ir pristatinėjo Lietuvos didžiajam kunigaikščiui (kunigaikščiui tapo vienas iš tėvelių). Ištyrinėję numizmatikos pavyzdžius, šeimos sužinojo, kada Lietuvoje buvo pradėtos kaldinti monetos, susipažino su iškiliausiu Lietuvos pinigų kalybos laikotarpiu (XVI a.), vėliau tapę vietos monetų kaldinimo meistras, kaldino lietuviškas monetas, kūrė ir dekoravo pinigų kapšelius. Su mažesniais vaikučiais susirinkusios šeimos ieškojo ekspozicijoje įvairiausių, net ir fantastinių, gyvūnų atvaizdų, sustingusių archeologiniuose radiniuose, balduose, gobenuose, aiškinosi, ką šie gyvūnai matė ir girdėjo, gyvendami Valdovų rūmuose, iš modelino kūrė savo įsivaizduojamą gyvūną. Vėliau vyko ekskursija Taikomosios dailės muziejuje veikiančioje Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų radinių ir maketų ekspozicijoje. Ši ekskursija tęsėsi keliaujant Žemutinės pilies teritorija iki

naujos idėjos

atstatomų rūmų. Šeimos išgirdo Vilniaus pilių raidos istoriją, stabtelėjo prie Šv. Onos ir Barbaros bažnyčios liekanų, Arkikatedros bazilikos, diskutavo apie Valdovų rūmų atkūrimą, o pakeliui dar ieškojo paslėpto valdovų lobio. Ekskursija pasibaigė prie Gedimino paminklo Katedros aikštėje.

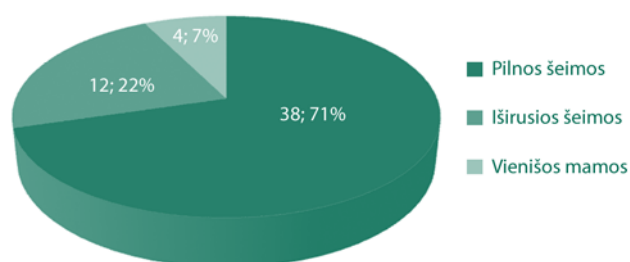
Visi renginiai buvo nemokami. Norinčios dalyvauti šeimos turėjo registruotis iš anksto Meno pažinimo centro telefonais. Vieno renginio dalyvių skaičius buvo ribojamas iki dvidešimties (vaikų ir tėvelių), šis apribojimas buvo gana sunkiai įgyvendinamas, nes užsiregistravusios šeimos atsivesdavo ir savo draugų šeimas, tokiu būdu viename renginyje kartais dalyvaudavo ir iki keturiasdešimties žmonių.

Anketavime dalyvavo 54 šeimos. 28 anketos buvo išsiųstos elektroniniu paštu. Kiti 26 respondentai sutiko anketas užpildyti per edukacinius renginius. Bendra respondentų reakcija į anketas buvo teigiama ir geranoriška, jautėsi, kad jie nėra abejingi muziejuje vykstantiems procesams, todėl mielai dalyvavo ir vykdomame tyrime.

Muziejaus edukaciniuose renginiuose dalyvaujančios šeimos charakteristika

Vykdytoje apklausoje dalyvavo 51 mama ir 3 tėčiai, visi gyvenantys Vilniuje. 71 proc. (38 resp.) iš apklaustų respondentų sudarė pilnos šeimos, kuriose yra ir mama, ir tėtis; 22 proc. (12 resp.) – iširusios šeimos, kuriose viena mama augina vaikus, 7 proc. (4 resp.) – vienišos mamos.

1 diagrama. Duomenys apie respondentų šeimas

Nepaisant to, kad daugiau negu pusė dalyvavusių šeimų buvo pilnos ir darnios šeimos, kūrybiniuose renginiuose daugiausia dalyvavo mamos su vaikais. Mėginant išsiaiškinti tokios padėties priežastį buvo kalbinamos mamos, kurios teigė, kad tėčiai yra labai užsiėmę, daug dirba ir neturi laiko, o neretai ir noro su savo šeima eiti į tokius renginius. Kai kurios akcentavo, kad tėčiai labiau domisi sportu ir tuo metu, kol vaikai su mama muziejuje, tėčiai – sporto klube. Beveik visose šeimose mamos buvo prisiėmusios atsakomybę už vaiko pasaulėžiūros, estetiinių nuostatų formavimą, turiningą laisvalaikį.

Pagal vaikų skaičių šeimoje, daugiausiai dalyvavo šeimų, kurios augina du vaikus (58 proc.), mažesnę dalį (33 proc.) sudarė šeimos su vienu vaiku, mažumoje liko trijų vaikų (7 proc.) ir keturių vaikų (2 proc.) šeimos (1 lentelė).

1 lentelė. Vaikų skaičius respondentų šeimose

Vaikų skaičius	1	2	3	4
Šeimų skaičius	18 (33%)	31 (58%)	4 (7%)	1 (2%)

2 lentelėje pavaizduota, kad pagal amžių respondentų daugumą sudarė mamos nuo 31 iki 40 metų. Jautėsi brandus ir rimtas jų požiūris į muziejaus pasiūlytą veiklą. Su savo vaikais jos buvo pakančios, malonios, nusiteikusios drauge su vaiku pasinerti į kūrybą, visiškai nebijojo susitepti dažais ar, reikalui esant, kartu su vaiku sėdėti ant grindų.

2 lentelė. Respondentų skaičius pagal amžių

Amžius	20-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60
Mamų skaičius	1		18	25	6	1		
Tėčių skaičius			1	1				1

94 proc. (51 resp.) apklaustų respondentų turėjo aukštąjį išsilavinimą.

Apklausa parodė, kad į kūrybinius renginius respondentai buvo atsivedę 96 vaikus ir jaunuolius nuo 0 iki 21 metų. Antroje diagramoje akivaizdžiai matyti, kad didžiausią grupę

sudarė vaikai nuo 6 iki 12 metų amžiaus – 79 proc. (76 vaikai), 13 – 21 metų amžiaus – 5 proc. (5 vaikai ir jaunuoliai), 0 – 5 metų amžiaus 16 proc. (15 vaikų). Renginių dalyviai nebuvo diferencijuojami į atskiras amžiaus grupes (toku būdu sesės ir broliai darbavosi kartu), nes buvo siekiama, kad visa šeima galėtų mokytis ir kurti drauge. Toks darbo metodas nesumenkino renginių kokybės, nes dirbo kelios vadovės, kurios profesionaliai palengvindavo tą pačią veiklą jaunesniems vaikams ir jų tėveliams, taip pat sudarydavo atskiras grupėles toje pačioje erdvėje vyresniems vaikams ir jų tėvams. Visas darbo ir mokymosi procesas nuolatos buvo stebimas ir koreguojamas.

2 diagrama. Vaikų skaičius pagal amžių

Apibendrinus galima teigti, kad edukaciniuose renginiuose Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus filialuose dažniausiai lankosi aukštąjį išsilavinimą turinčios vilnietės mamos su vaikais nuo 6 iki 12 metų. Kurdami programas šeimoms edukatoriai turėtų orientuotis į 6–12 metų vaikų raidos ypatybes bei žinių lygį, nes būtent jie sudaro didžiąją daugumą tokių renginių lankytojų, taip pat reikėtų siekti išlaikyti atitinkamą aukštąjį išsilavinimą turinčių suaugusių šeimos narių lygį ir būti pasirėngusiems atsakyti į pakankamai įvairiapusių klausimus.

Šeimos lankymosi muziejuje tikslai ir dažnumas

Į užduotą klausimą apie lankymosi muziejuje šeimomis dažnumą 55 proc. respondentų atsakė, kad su šeima į muziejų ateina kartą per pusę metų; 22 proc. – kartą per mėnesį; kartą per metus į muziejų ateina 18 proc. šeimų; 4 proc. šeimų – kartą per savaitę. Atsakymų rezultatai nuteikė optimistiškai, nes paaiškėjo, kad reali padėtis yra geresnė už įsivaizduojamąją. Aiškinimas, kodėl šeimos neateina į muziejų dar dažniau, yra glaudžiai susijęs su atsakymais apie atėjimo tikslus pateiktus trečioje diagramoje.

naujos idėjos

3 diagrama. Šeimų tikslai muziejuje

Vienas svarbiausių tikslų – pabendrauti su savo vaikais. Šis atsakymas leidžia daryti išvadą, kad šeimai svarbiau yra socialinė interakcija muziejinėje aplinkoje, o ne tiesiog pasivaikščiavimas. Tačiau nuo šio tikslo beveik neatsilieka ir noras turiningai praleisti laisvalaikį, taip pat išmokyti ko nors naujo su savo šeima.

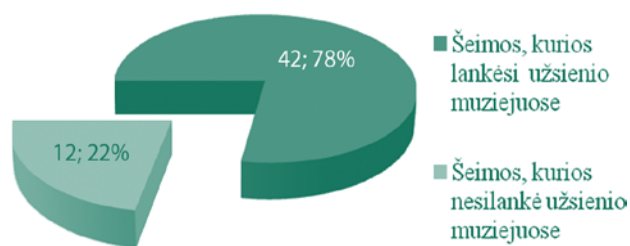
Ugdyti vaikų estetinę pasaulėžiūrą svarbu 46 respondentams, vadinasi, edukacinių programų kūrėjai ir įgyvendintojai labiausiai turi orientuotis į specialius leidinukus ar tam tikras užduotis būtent vaikams. Tai padėtų ugdyti vaikų pasaulėžiūrą, į visą procesą įtraukiant ir tėvus.

Tikslas linksmi leisti laiką ir įdomi paroda taip pat yra pakankamai svarbūs veiksniai, kurie tiesiogiai turi įtakos ir lankomumui. Šių šeimų tikslų įgyvendinimas dažniausiai priklauso nuo parodų kuratorių, o jie ne visada mąsto apie tai, kad kiekviena paroda privalo turėti tam tikrą viziją, idėją, dizainą, keletą pradžios ir pabaigos taškų, originalų edukacinį atspalvį, kad būtų pritaikyta pačioms įvairiausioms lankytojų grupėms įskaitant ir šeimoms.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tikslas susitikti ir pabendrauti su draugais šeimoms yra mažiausiai aktualus.

Šeimų patirtis užsienio muziejuose

4 diagrama. Šeimų patirtis užsienio muziejuose

Ketvirta diagrama rodo, kad 22 proc. apklaustų šeimų dalyvavo specialiuose edukaciniuose renginiuose, skirtuose šeimoms užsienyje. Šių respondentų komentarai yra ypač vertingi, nes jie turėjo patirties ir galėjo palyginti Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus filialų ir užsienio muziejų siūlomas paslaugas. Įdomu tai, kad komentuodami atsakymus į anketų klausimus jie akcentavo šiltą, jaukią, „namų“ atmosferą muziejaus dirbtuvėje, tiesioginį bendravimą ir labai gerą darbuotojų pasirengimo lygį. Užsienio muziejuose apklaustų šeimų vaikai susidūrė su kalbos barjeru, trūko tiesioginio bendravimo, smalsumo patenkinimo ir platesnių žinių suteikimo galimybių. Jie pabrėžė, kad užsienio muziejų programos yra veiksmingesnės ten nuolatos gyvenančioms šeimoms. Minėjo ir tai, kad užsienio muziejuose tokios paslaugos yra mokamos ir, respondentų manymu, gana brangios. Tuo tarpu Lietuvos dailės muziejaus programos nemokamos arba kainuoja visiškai nedaug.

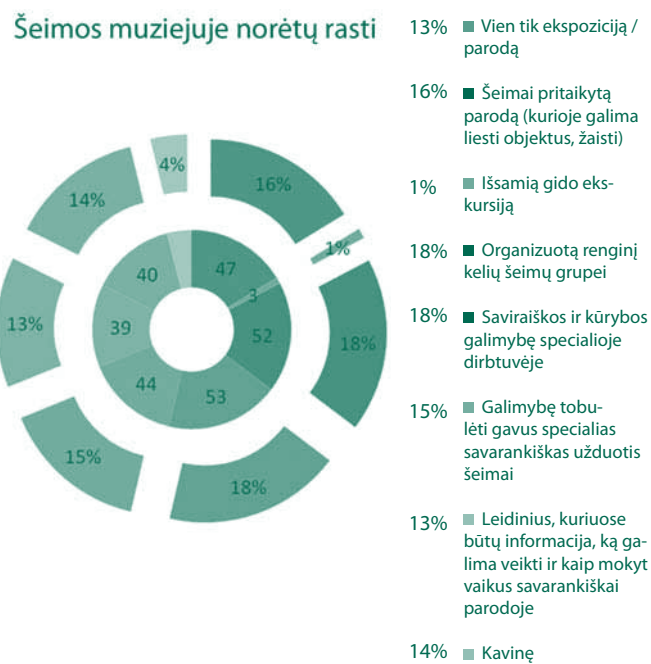
5 diagrama. Patraukliausias užsienio muziejus

Vienas patraukliausių užsienio muziejų apklaustoms šeimoms yra Luvras Paryžiuje (5 diagrama). Visi kiti diagramoje parodyti muziejai buvo įvardyti skirtingų respondentų ir nė vienas nebuvo paminėtas kelis kartus. Galime da-

ryti prielaidą, kad šeimos pabuvojo skirtingose šalyse ir jų patirtys labai skiriasi tarpusavyje. Šeimos nurodė ir priežastis, dėl kurių vienas ar kitas muziejus jiems pasirodė patrauklus. Akcentuojamas originaliai pateiktas ekspozicijos turinys, paminėtos specialios parodos, skirtos vaikams. Net keli respondentai išskėlė tą pačią mintį, kad beveik kiekvienas muziejus tampa patraukliu, kai visą šeimą užvaldo noras sužinoti ir patirti ką nors naujo.

6 diagrama. Šeimų lūkesčiai muziejinėje erdvėje

Kaip matome iš šeštos diagramos, šeimos tikisi ir nori iš muziejų gerokai daugiau, negu mums gali atrodyti. Nepaisant to, kad tik nedaugelis šeimų turi lankymosi įvairiuose pasaulio muziejuose patirties, jos puikiai žino, kaip galėtų atrodyti šeimai draugiškas muziejus.

Atsakymuose į klausimą, ką šeima norėtų rasti atėjusi į muziejų, atsiskleidė svarbiausių mažai tarpusavyje besiskiriantys atsakymų variantai:

- saviraiškos ir kūrybos galimybę specialioje dirbtuvėje paminėjo 53 respondentai;

naujos idėjos

- organizuotą renginį kelių šeimų grupėi pažymėjo 52 respondentai.

Pagal šiuos atsakymus galima daryti išvadą, jog specialios patalpos ir priemonės yra būtinos muziejuje, kad šeima galėtų užsiimti kūryba ir saviraiška, nes ekspozicijų salėse galimi tik sausi ir eksponatams negalintys pakenkti renginiai. Vadinasi, muziejus turėtų mąstyti apie tam tikrą renovaciją ir įrengti dirbtuves arba jas tobulinti pritaikant šeimų poreikiams.

Šeimos pageidauja organizuotų renginių, nes jos dar neturi patirties ir įgūdžių leisti laiką muziejuje savarankiškai. O ir visa muziejaus aplinka kol kas labiau pritaikyta organizuotiems renginiams.

Šeimai pritaikytų parodų, kuriose būtų galima liesti objektus ir žaisti, pageidautų 47 respondentai. Tokio interaktyvaus tipo parodos Lietuvos dailės muziejuje niekada nebuvo organizuojamos (buvo surengtos tik specializuotos taktilinės parodos regos negalią turintiems žmonėms), nors įvairiuose pasaulio muziejuose

tai įprasta praktika. Pagal respondentų atsakymus galima daryti išvadą, jog interaktyvaus tipo parodos pageidautinos ir panašu, kad būtų aktyviai lankomos.

Tai, kad šeimos norėtų gauti specialių užduočių ir savarankiškai dirbti su savo vaikais, rodo, jog muziejuje reikia įvairių renginių formų.

Dauguma respondentų pageidauja kavinių muziejuose ir tai suprantama, ypač turint omenyje vaikus, kurie paprastai visada nori atsigerti ar suvalgyti kokį skanėstą. Įvairiose užsienio šalyse kavinė yra tam tikra muziejaus dalis, jos dėka atsiranda galimybė būti su šeima muziejuje beveik visą dieną, nereikia galvoti, kur eiti pietauti ar vakarieniauti, tačiau mūsų muziejuose kavinių paprastai nėra.

39 šeimos pageidautų muziejuje gauti leidinių, kuriuose rastų informacijos, ką galima veikti ir kaip mokyti savo vaikus savarankiškai. Toks noras yra gerai suprantamas, nes paprastai muziejuose būna tik gana brangūs katalogai

gai, kuriuos reikia pirkti, bet nėra elementarios, trumpos, esminės informacijos apie vieną ar kitą parodą. Lankytojas priverstas nežinioje klaidžioti po sales ieškodamas anotacijų. Savarankiškai atėjusiai į muziejų šeimai su nedideliais vaikais tai jau tampa problema, nes jie negali savo vaikui iškart pasakyti, ką jie matys, kur eis ir ko gali tikėtis. Tad susiklosčiusi situacija sudaro išankstinę nuostatą, kad nieko įdomaus jie gal ir neras. Trumpi leidinukai šeimai padėtų susiorientuoti parodoje, pasufleruoti, kokius klausimus užduoti savo vaikui, į ką atkreipti dėmesį ir kaip valdyti visą laisvalaikio procesą muziejuje.

Specializuota muziejaus parduotuvė apklaustiems respondentams nepasirodė labai svarbus muziejaus aspektas.

Tik trys respondentai pageidautų išsamios gido ekskursijos. Tai reiškia, kad ekskursija nėra šeimoms pritaikytas būdas informacijai gauti. Kita vertus, žmonės ne visi vienodi – kai kuriems jų praktinė ir aktyvi veikla nėra labai ma-

loni ir įdomi. Galima daryti prielaidą, kad jiems labiau priimtinas pasyvus laiko leidimas muziejuje. Todėl neteisinga būtų manyti, kad ekskursija yra visiems neįdomi informacijos gavimo forma. Tačiau respondentų atsakymai akivaizdžiai parodė, kad tai neturėtų būti vienintelis galimas būdas, kaip dabar yra daugelyje Lietuvos muziejų.

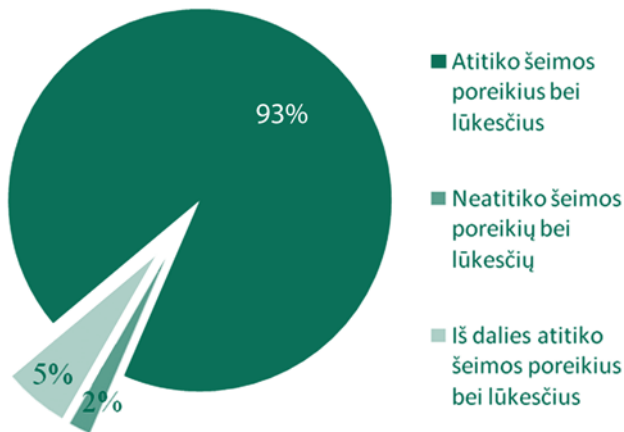
Edukacinių renginių vertinimas

Į klausimą, ar organizuoti edukaciniai renginiai skatina šeimą lankytis muziejuje, visi respondentai atsakė teigiamai. Šį atsakymą lydėjo papildomi respondentų komentarai: „programos yra labai šaunios ir jose yra malonu lankytis; aukšta renginių kokybė; įdomios programos, šeima galėtų ateiti kiekvieną šeštadienį; puikios darbuotojos, jauki aplinka, šeima jaučiasi kaip namie; šeima norėjo daug sužinoti, išbandyti save kūryboje. Tikrai pavyko.

naujos idėjos

7 diagrama. Edukacinių renginių atitikimas šeimų poreikiams ir lūkesčiams

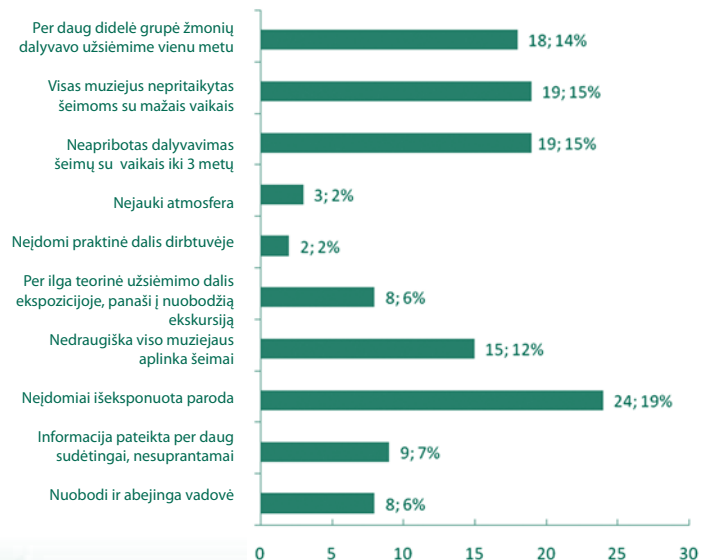

Kaip matyti iš septintos diagramos, tik trys respondentai mano, kad renginiai neviseiškai atitiko jų poreikius, ir tik vienas respondentas liko nepatenkintas. Šiuos atsakymus paaiškina tai, jog šeimos buvo labai skirtingos kiekvieno savo nario psichologinėmis charakteristikomis, pomėgiais, atėjimo į muziejų tikslais. Jei vieniems labiau patiko aktyvi veikla, tai kiti mie-

liau klausėsi pasakojimų. Vieni norėjo būti tarsi nepastebimi renginiuose, kitiems norėjosi daugiau bendrauti su vadove, užduoti klausimų ir reikštis viešai.

Kas šeimoms labiausiai nepatiko edukaciniuose renginiuose, pavaizduota aštuntoje diagramoje.

8 diagrama. Labiausiai nepatikę edukacinių renginių aspektai

24 respondentai pažymėjo, kad paroda išeksponuota neįdomiai. Nors svarbiausias šių renginių akcentas nebuvo pati paroda ir nuoseklus bei detalus jos apžiūrėjimas, o labiau buvo orientuojamasi į tam tikros temos atskleidimą bei praktinę veiklą, tačiau beveik pusė šeimų atkreipė dėmesį būtent į parodos idėją. Galime daryti išvadą, jog muziejų lankančios šeimos yra pakankamai išrankios ir nebespasitenkina tradiciniais parodų pateikimo būdais.

Vieni respondentai piktinosi, kad neapribotas šeimų su vaikais iki 3 metų dalyvavimas, nes jie trukdo ir blaško savo pernelyg aktyviu elgesiu. Tuo tarpu mažųjų vaikų tėveliai pažymėjo, kad visas muziejus nepritaikytas šeimoms su mažais vaikais. Stebint renginius tapo akivaizdu, kad reikia diferencijuoti šeimas pagal vaikų amžių, atsižvelgiant į jų raidos bei suvokimo ypatybes, skirstyti į atskiras grupes. Tokiu būdu mokymasis taptų efektyvesnis, būtų išvengta bereikalingos įtampos tarp tėvų. Tėvų, turinčių mažus vaikus, pastebėjimas apie nepritaikytą vaikams muziejinę aplinką taip pat yra pakankamai pagrįstas. Muziejuje nėra specialių vežimėlių, visur reikia lipti laiptais, mamos pavargsta laikyti vaikus ant rankų, bet paleisti jų taip pat negali, nes eksponatai jiems yra per daug lengvai pasiekiami ir tai tampa nesaugu. Nekalbant apie tai, kad muziejuje nėra vandens aparatų ir kokio nors poilsio kampečio mažam vaikui. Taip pat reikia pastebėti, kad kai kurios šeimos neįvertino savo mažųjų vaikų potencialios elgsenos muziejuje, todėl ir kilo tam tikra įtampa. Nepažįstamoje aplinkoje pasitaikė vaikų, kurie zirezė ir jautėsi nejaukiai, patys tėvai nekreipė į tai dėmesio, nepadėjo savo vaikams.

18 respondentų nepatiko, kad renginiuose dalyvavo per didelės žmonių grupės. Iš tiesų matėsi, kad atėjus per daug žmonių šeimos sunkiai sutilpdavo dirbtuvėje, smuko renginių kokybė, vadovėms sunku buvo suvaldyti procesą ir visiems įtikti. Todėl manome, kad optimaliausias vieno renginio dalyvių skaičius gali

būti iki dvidešimties įskaitant ir tėvus, ir vaikus.

Per ilgą teorinę dalį, per sudėtingai pateiktą informaciją, nuobodžią ir abejingą vadovę paminėjo 18–19 respondentų. Tokius pastebėjimus galima paaiškinti tuo, kad muziejuje dirbančios vadovės ne visos turi pakankamai patirties dirbti su šeimomis, neretai jų darbas apsiriboja tik ekskursijomis. Todėl vadovės būtina specialiai išmokyti, kad joms netrūktų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių.

Neįdomią praktinę dalį ir nejaukią aplinką pažymėjo labai nedaug respondentų – atitinkamai tik 2 ir 3. Tai galėjo būti susiję su per didele žmonių grupe renginyje, nes susigrūdus net ir įdomiausia veikla gali tapti neįdomi.

Tai, kas svarbu šeimai muziejuje, matoma iš edukacinių renginių įvairių aspektų vertinimo (3 lentelę).

3 lentelė. Edukacinių renginių įvairių aspektų įvertinimas balais

(Maksimalus galimų surinktų balų skaičius – 270.)

1.	Galėjome mokytis kartu su savo šeima	268
2.	Jaukiai jautėmės dirbtuvėje, lengvai užsiėmėme kūryba	268
3.	Išbandėme įdomią dailės techniką	266
4.	Maloni vadovė	258
5.	Galėjome laisvai bendrauti su savo šeimos nariais ir su vadove, užduoti klausimus	232
6.	Vadovė įdomiai ir informatyviai atskleidė parodą	231
7.	Vadovė atsižvelgė į skirtingą vaikų amžių	198
8.	Linksmas ir dinamiškas visas renginys	188
9.	Renginys sužadino šeimos domėjimąsi menu ir grįžus į namus	135
10.	Susidraugavome su kitomis šeimomis	98

Akivaizdu, kad šeimos labiausiai vertino tai, kad jos galėjo kartu mokytis, jaukiai jaustis ir išbandyti įdomią dailės techniką. Renginiuose buvo galima buvo pastebėti, kad tos šeimos, kurios jau buvo ką nors girdėjusios muziejuje gvildinama tema, ar bandžiusios dirbti su kokia nors technika anksčiau (pavyzdžiui, moky-

naujos idėjos

kloje), daug greičiau ir lengviau užsiimdavo kūryba ir tėvai, o kartais ir vaikai, tapdavo savotiškais mokytojais bei patarėjais. Tokios šeimos daug geriau įsimindavo pateikiamą informaciją, primindavo kitoms šeimoms ir vadovėms savo patirtis kituose renginiuose. Mokantis buvo bendraujama, tėvai su vaikais kūrė bendrus darbus, kartais netgi ginčydavosi ir tai tik dar labiau skatino veikti. Todėl organizuojant renginius labai svarbu prisitaikyti prie šeimų bendravimo ypatybių, noro jaustis svarbiais. Jeigu siekiame apčiuopiamų mokymosi rezultatų, būtina sieti šeimų jau turimas žinias ir įgūdžius su muziejuje gaunamomis. Šeimos turėtų muziejuje jausti tam tikrą iššūkį, bet kartu būti saugioje ir draugiškoje aplinkoje.

Vadovės šeimoms pasirodė malonios, tačiau pagal surinktų balų skaičių matyti, kad informatyviai atskleistas parodos turinys, ar suteikta galimybė laisvai bendrauti buvo nepakankami. Tai tikriausiai susiję su edukacinio renginio vedimo specifika, nes kiekviena vadovė turi savitą stilių, kuris gali ne visiems patikti. Taip pat reikia įvertinti faktą, kad šeimų buvimas muziejuje iš esmės pasižymi neformalumu ir laisvu pasirinkimu, todėl bet koks trukdymas laisvai veikti ir jaustis nėra labai vertinamas,

netgi tuomet, kai renginys yra organizuotas.

Ne visi renginiai buvo vienodai dinamiški ir žaismingi. Tai priklausė nuo renginių sumanymo, pavyzdžiui, dinamiškesni buvo teatralizuoti renginiai. Renginiams įtakos turėjo ir pačios susirinkusios šeimos, jų temperamentas, nuotikos bei požiūriai. Dauguma renginių buvo pakankamai ramūs ir kameriniai. Praktinėje dalyje šeimos koncentruotai kūrė, gilinosi į pakankamai sudėtingas dailės technikas ir, norėdamos kokybiškai sukurti darbelį, turėjo susikaupti.

Tik kai kurios šeimos nurodė, kad edukaciniai renginiai daro įtaką jų domėjimuisi menu grįžus į namus. Tai reiškia, kad ryšiai tarp to, ką šeimos išmoksta ar veikia muziejuje ir veikla namuose, yra ganėtinai silpni. Padėtų galėtų pakeisti specialūs muziejaus leidinukai, suvenyrai, kuriais galima būtų naudotis grįžus į namus.

4 lentelė. Edukacinių renginių skirtinguose filialuose vertinimas

(Maksimalus galimų surinktų balų skaičius – 216.)

	Lietuvos dailės muziejaus filialas Vilniuje	Įvertinimas balais
1.	Radvilų rūmai	210
2.	Vilniaus paveikslų galerija	202
3.	Taikomosios dailės muziejus	197

Ketvirtoje lentelėje pavaizduoti skirtinguose filialuose vykusių edukacinių renginių vertinimai. Respondentai pirmenybę suteikė Radvilų rūmams – 210 balų (iš 216 galimų), Vilniaus paveikslų galerijai skyrė 202 balus, o Taikomosios dailės muziejui – 197 balus.

Radvilų rūmai surinko daugiausiai balų tikriausiai dėl to, kad juose yra speciali dirbtuvė, kurioje šeimos gali nevaržomai kurti, bandyti įvairias dailės technikas. Renginiuose kartais dalyvauja ir patys menininkai, kurių parodos tuo metu būna eksponuojamos rūmuose.

Vilniaus paveikslų galerijoje dažniausiai vyksta teatralizuoti renginiai, o norint užsiimti kūryba, tenka susėsti ant pagalvėlių pačioje ekspozicijų salėje, tuo apribojamos galimybės išbandyti įvairias šlapias dailės technikas.

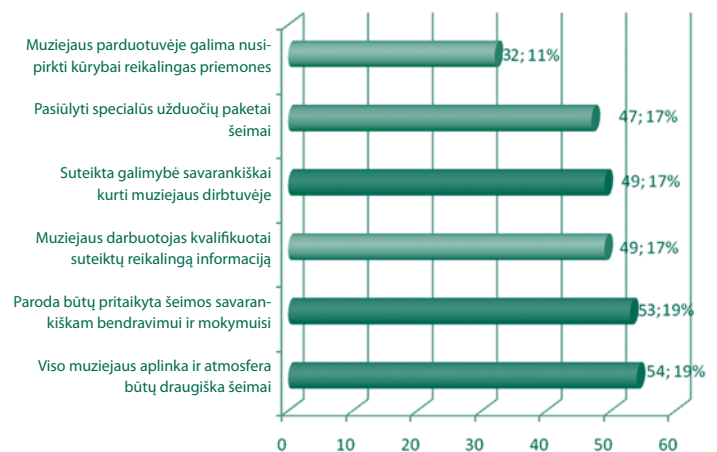
Taikomosios dailės muziejuje siūlomos temos yra kiek sudėtingesnės, orientuojamasi į istorinę tematiką, renginiuose mažiau kūrybinės veiklos ir saviraiškos galimybių. Šiuos renginius labiau vertina ir mėgsta tos šeimos, kurios turi paauglius vaikus, arba iš esmės nemėgsta kūrybinės veiklos.

Atliktą tyrimą apibendrina devintoji diagrama, iš kurios galime matyti, kaip respon-

dentai įsivaizduoja šeimai draugišką muziejų, į kurį ateitų dar kartą.

9 diagrama. Motyvai, dėl kurių šeima ateitų į muziejų dar kartą

Šie šeimų pasirinkimai akivaizdžiai parodo, jog muziejui būtina keistis ir rinktis modernėjimo kelią, keisti požiūrį į šeimas, išradingiau rengti parodas, gerinti infrastruktūrą ir tokiu būdu siekti, kad šiuolaikiška šeima taptų skaitlingiausia lankytojų grupe.

naujos idėjos

Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos.
Mokomoji priemonė muziejininkams, pedagogams. – Vilnius: Lietuvos
muziejų asociacija, 2009. – 56 p.

ISBN 978-609-95029-2-2

Lietuvos muziejų asociacijos Švietimo sekcijos leidinys „Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos“ skirtas pristatyti visuomenei muziejų edukacinę veiklą, skatinti muziejus dalintis patirtimi, keistis idėjomis, jų įgyvendinimo modeliais, aktyvinti muziejų bendruomenės metodinę veiklą ir ugdyti poreikį nuolat kelti profesinę kompetenciją. Leidinyje pristatomi įdomiausi muziejų edukaciniai projektai.

Muziejų edukacinės programos: naujos idėjos

Sudarytoja Nideta Jarockienė
Kalbos redaktorė Gražina Mikailionienė
Dizaineris Darius Aleksandravičius

Tiražas 400 egz.

Išleido Lietuvos muziejų asociacija
Saltoniškių g. 58, Vilnius
Tel./faksas: (8-5) 2790918
El. p. muzasoc@gmail.com
Interneto svetainė: www.museums.lt

Spaudai parengė IJ „Miratrix“
Spausdino UAB „Pozicija“, S. Žukausko g. 49, Vilnius

